
ENTREPRENØRSKABSÅKTIVITETER PÅ DE KUNSTNERISKE UDDANNELSER

Med fokus på skolernes praksis for evaluering, bedømmelse og udprøvning af entreprenørskabsundervisning siden 2011

CAKI 2017

Publiceret af

CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation
med støtte fra Fonden for Entreprenørskab

Redaktion

Pernille Skov
Line Zachariassen

Forside

Billede fra projektet 'Tekstil som narrativ', af designstuderende
Emilie Carlson og scenografistuderende Franciska Alberte Zahle, 2014

Design og layout

Matilde Digmann Designs

ISBN

978-87-92800-26-8

1. udgave

Tryk

Stenby Tryk A/S

FONDEN FOR ENTREPRENØRSKAB
MEDLEM AF JA WORLDWIDE

CAKI

ENTREPRENØRSKABSAKTIVITETER PÅ DE KUNSTNERISKE UDDANNELSER

Med fokus på skolernes praksis for evaluering, bedømmelse og udprøvning af entreprenørskabsundervisning siden 2011

Indholdsfortegnelse

- 6 Indledning og en tak
- 9 Mellem linjerne Baggrund og målsætninger for entreprenørskabsaktiviteterne på de kunstneriske uddannelser

ENTREPRENØRSKABSAKTIVITETER SIDEN 2011

- 17 Skemaerne Indholdsbeskrivelse af skemaerne, uddannelserne har besvaret i forbindelse med denne kortlægning
- 20 Oversigtsskema
- 22 Kunstakademiets Billedkunstskoler
- 28 Den Danske Filmskole
- 32 Den Danske Scenekunstskole
- 38 Det Jyske Musikkonservatorium
- 44 Det Kgl. Danske Musikkonservatorium
- 50 Rytmask Musikkonservatorium
- 62 Syddansk Musikkonservatorium
- 72 CAKI - Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation

INTERVIEWS

- 88** Sanne Kofod Olsen,
Billedkunstskolerne "Brankekendskab og entreprenørskab er jo bare ord."
- 94** Astrid Elbek,
Det Jyske Musikkonservatorium "Målet er et eller andet sted at nedlægge faget
entreprenørskab."
- 96** Mette Sandager,
Den Danske Scenekunstscole "Det er vigtigt, at entreprenørskab bliver
anerkendt som fagfelt."

ARTIKLER

- 100** Cecilia Krill, SDM
& Line Zachariasen, CAKI Portfoliomethoden som formativ evaluerings-
praksis
- 106** Pernille Skov & Line Zachariasen
CAKI Mentorprogrammer som formativ evaluering
- 112** Pernille Skov, CAKI Hvad er entreprenørskab på de kunstneriske
uddannelser?
- 118** Fotokrederittering

Indledning og en tak

Formålet med denne udgivelse har været at skabe overblik over, hvilken praksis de kunstneriske uddannelser har etableret for evaluering, bedømmelse og udprøvning af entreprenørskabsundervisning siden 2011. Vi er gået til opgaven som en kortlægning af skolernes egne erfaringer med entreprenørskabsaktiviteter.

I indsamlingen af information omkring entreprenørskabsaktiviteter på de kunstneriske uddannelser har vi valgt at medtage alle aktiviteter, skolerne har haft med specifikt fokus på entreprenørskab siden 2011.

Skolerne har givet overordnede informationer i form af aktivitetens titel, uddannelsesniveau og undervisere, samt tidspunkt for aktivitetens afvikling. Aktivitetens formalia er uddybet i forhold til, hvorvidt der er tale om en obligatorisk eller valgfri aktivitet, hvorvidt aktiviteten er ECTS-givende, samt hvilken censureringsform der anvendes til bedømmelse, evaluering eller udprøvning.

Dertil er skolerne blevet spurgt om format, læringsmål og formålsbeskrivelse for aktiviteten. Til at uddybe dette har skolerne besvaret, hvilken tilgang der er anvendt i undervisningen. Er der fx tale om teoribaseret eller praksisforankret undervisning? Er fokus på den kunstneriske udvikling eller er undervisningen forretningsdrevet? Det har her været muligt at give flere svar, således at besvarelsen kan være både og – fx både teoribaseret og praksisforankret.

Dernæst er der spurgt ind til bedømmelsen af aktiviteten; hvorvidt den studerende bedømmes summativt eller formativt, samt om der gives karakter i bedømmelsen. Dette uddybes yderligere i en række mulige svar på, i hvilket format bedømmelsen finder sted. Også her er det muligt at give flere svar, således at besvarelsen kan være både og. En samlet oversigt over besvarelsene kan ses i skemaet side 18-19, mens den uddybende beskrivelse af de konkrete aktiviteter fremgår i kapitlet 'Entreprenørskabsaktiviteter siden 2011.'

Interviews og artikler

For at uddybe de skematiske besvarelser er indholdet suppleret med interviews og artikler, der fokuserer på forskellige vinkler af spørgsmålet om entreprenørskabsaktiviteterne på de kunstneriske uddannelser. I et interview med rektor Sanne Kofod Olsen taler vi om spørgsmålet om kunstneren som entreprenør i forhold til kulturen på Billedkunstskolerne og spørger til, hvordan man som underviser kan bedømme den studerendes foretagsomhed. I interviewet med Astrid Elbek fra Det Jyske Musikonservatorium taler vi om, hvordan konservatoriet er gået til implementeringen af entreprenørskabsundervisning på hele uddannelsen, og kommer frem til, at målet måske i sidste ende kan være at nedlægge faget entreprenørskab. I samtalen med Mette Sandager fra Den Danske Scenekunstsskole taler vi om, hvordan de i praksis finder anvendelse af den entreprenørskabsguide, skolen fik udarbejdet i 2014, og kommer i den forbindelse ind på, hvilket sprog det egentlig er, vi bruger, når vi taler om entreprenørskab. I artiklen om Syddansk Musikonservatorium ser vi nærmere på portfolioen som lærings- og bedømmelsesramme, og i artiklen 'Mentorprogrammer som formativ evaluering' beskrives det mentorprojekt, som Det Kgl. Danske Musikonservatorium og Rytmask Musikonservatorium i fællesskab realiserede som en del af et større projekt med fokus på entreprenørskab.

Kortlægningen

Kunstscolerne blev som udgangspunkt pålagt de samme politiske krav som de øvrige videregående uddannelser, da et tværministerielt partnerskab i 2009 udkom med en samlet strategi for uddannelse i entreprenørskab. Det blev derfor væsentligt for kunstuddannelserne at finde deres egen vej til opfyldelsen af de politiske målsætninger, for at indsatsen kunne blive meningsfuld for den enkelte skole og dens studerende.

De kunstneriske uddannelser har på forskellig vis har grebet strategien om entreprenørskabsundervisning an og forsøgt den oversat til meningsfuld undervisning. Det er håbet, at det samlede materiale i nærværende udgivelse kan give et retvisende billede af, hvad entreprenørskabsaktiviteterne har været på de kunstneriske uddannelser siden 2011, samt at udgivelsen formår at dele viden og erfaringer, der kan bidrage til kvalificeringen og den fortsatte udvikling af rammerne for entreprenørskabsundervisning på de kunstneriske uddannelser.

I to perspektiverende artikler som henholdsvis introduktion til og i forlængelse af kortlægningen gives et bud på, hvorfor de kunstneriske uddannelser har et særligt udgangspunkt for entreprenørskabsundervisning og –aktiviteter. Hvordan udgangspunktet er særligt, og hvad det betyder for, hvordan entreprenørskabsundervisningen udøves som en del af den pædagogiske praksis på uddannelserne, synes på én og samme tid at være et lettilgængeligt og komplekst spørgsmål.

Det er interessant at se på det særegne i de kunstneriske uddannelser, fordi de i deres pædagogiske praksis kan og gør noget, som er relevant, måske endda centralt, for kvalificering af entreprenørskabsundervisning i et større uddannelsesmæssigt perspektiv. Det har at gøre med udviklingen af og arbejdet med den studerendes personlige intention. Her besidder de kunstneriske uddannelser en mængde pædagogisk og didaktisk viden og erfaring, som andre uddannelser kan have glæde af, når de beskrives i konteksten af entreprenørskabsundervisning.

Tak til skolerne for det arbejde de har bidraget med til denne udgivelse. Og tak for det store arbejde, ansatte, undervisere og studerende på de kunstneriske uddannelser hver dag gør, som medvirker til, at vi som samfund kan have et rigt, mangfoldigt og stærkt kunst- og kulturliv.

Tak til Fonden for Entrepreneørskab for at bidrage til realiseringen af denne udgivelse. En særlig tak til Pernille Berg, der i mange år har været en fast, givende og inspirerende samarbejdspartner for CAKI.

Pernille Skov,
CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation,
Marts 2017

Mellem linjerne

Denne artikel handler om de mål, der blev sat for de kunstneriske uddannelser i den politiske aftale om en strategi for uddannelse i entreprenørskab. Den handler også om en taksonomi for entreprenørskabsundervisning, der bør udvides til en dobbelt taksonomi, hvis den skal være meningsfuld for de kunstneriske uddannelser.

Af Pernille Skov

I 2009 fremlagde et tværministerielt partnerskab en samlet strategi for uddannelse i entreprenørskab. I strategiens afsnit vedrørende de kunstneriske uddannelser står der bl.a., at

Det innovative og kreative er det grundlæggende element i de kunstneriske uddannelser. Et af hovedmålene for uddannelserne er, at de studerende bliver bedre til at tænke entreprenørielt. Derfor er uddannelserne langt fremme med hensyn til at undervise i entreprenørskab, dog har Kulturministeriet ikke opgjort en status på, hvor langt uddannelserne er nået med at brede entreprenørskab ud.

Mål:

Der skal ske en relevant forøgelse af den andel af studerende som i løbet af deres studietid modtager undervisning i entreprenørskab. Dette kan ske som en selvstændig aktivitet, som et selvstændigt fag eller integreret i et eksisterende fag.¹

Ordlyden i teksten lægger op til, at der dels sker en afklaring af, hvor langt uddannelserne er nået med at 'brede entreprenørskab ud', dels at uddannelserne sikrer, at flere studerende end hidtil modtager entreprenørskabsundervisning. Man kan sige, at den opgave, som de kunstneriske uddannelser blev stillet overfor på baggrund af strategien fra 2009, ligger mellem linjerne i ovenstående citat. For at kunne opfylde målsætningen om mere entreprenørskab på de kunstneriske uddannelser, opstod der først og fremmest et behov for at beskrive, hvad entreprenørskab i det hele taget er for de kunstneriske fag, og hvordan det konkret udfoldes i skolernes pædagogiske praksis. Dette ville skabe udgangspunktet for, hvad skolerne fremadrettet kunne gøre for at styrke, supplere og udvikle entreprenørskabsundervisningen på de kunstneriske uddannelser.

Nu har skolerne haft seks år til at arbejde videre med denne opgave. På baggrund af dette arbejde, og de erfaringer, der er blevet gjort, står svarerne på spørgsmålet om, hvad entreprenørskabsundervisning er og kunne være for de kunstneriske uddannelser, tydeligere frem. Ud fra de besvarelser, skolerne har bidraget med til nærværende opsamling om form og indhold i entreprenørskabsaktiviteterne, suppleret af de uddybende artikler og interviews omkring specifikke aktiviteter, bliver det muligt at synliggøre rammerne for entreprenørskab, som de i dag tegner sig for den enkelte uddannelse. Som sådan er kortlægningen derfor også et øjebliksbillede af, hvor langt uddannelserne er nået med at brede entreprenørskab ud.

---

¹ De daværende ministerier i partnerskabet var Ministeriet for Videnskab, Udvikling og Teknologi, Kulturministeriet, Undervisningsministeriet samt Økonomi- og Erhvervsministeriet. *Strategi for uddannelse i entreprenørskab* (2009), s.16. Rapporten kan hentes på caki.dk.

I det indsamlede materiale ses en mangfoldighed af undervisnings- og bedømmelsesformer, af extra-curriculære aktiviteter, selvstændige projekter og gruppeprojekter, undervisning med afsæt i den kunstneriske intention, redskabsfag som kurser i fundraising eller virksomhedsopstart, mentorforløb og meget mere. Kortlægningen viser et mangefacetteret billede af mulige måder at gå til entreprenørskabsundervisningen på, og det er ikke entydigt, hvad entreprenørskab er for de kunstneriske uddannelser, og derfor også svært at give et kort og præcist svar på, hvordan skolerne går til bedømmelse, evaluering og udprøvning af entreprenørskabsundervisning. Spørgsmålet er selvfølgelig, om det giver mening at søge efter et entydigt billede. Det synes nærmere at være netop i mangfoldigheden og den enkelte skoles specifikke aktiviteter, at kvaliteten i entreprenørskabsundervisningen får lov til at udfolde sig indenfor den pågældende skoles læringskultur.

Hvis vi alligevel insisterer på, at vi i et eller andet omfang skal kunne sammenligne, videndele og lade os inspirere skolerne imellem, og videreformidle de kunstneriske uddannelsers pædagogiske og didaktiske viden indenfor feltet til andre uddannelser, giver det derfor mening at finde et samlende blik, med hvilket vi kan se på de mange forskelligartede aktiviteter. Et sådan sammenføjende blik kunne forsøgsvis tage et fælles afsæt i en taksonomi for entreprenørskabsundervisningen.

Taksonomier i entreprenørskabsundervisning

I januar 2016 udgav Fonden for Entreprenørskab 'Taksonomi i Entreprenørskabsuddannelse'.² Udgivelsen har til formål at samle viden og erfaringer om entreprenørskabsundervisning samt tilbyde perspektiver på, hvad undervisning i entreprenørskab er, samt hvordan entreprenørskabsundervisning kan udfoldes og evalueres som pædagogisk praksis.

Taksonomien er et godt udgangspunkt for at lægge et sammenføjende blik på entreprenørskabsundervisningen på de kunstneriske uddannelser, fordi den både er omfattende og ret præcis i de definitioner, den anvender. Det er positivt, fordi taksonomien – forstået som en klassifikationsramme for læringsmål i undervisningen - fremstår tilgængelig som inspiration og motivation til afklaring og udvikling af fx læringsmål for entreprenørskabsundervisningen. Derfor følger her en kort opridsning af nogle centrale pointer i taksonomien fra 2016. Pointer, som samtidig kan bidrage til at ramme-sætte et samlende blik på kortlægningens mangfoldighed. Da taksonomien vedrører entreprenørskab og entreprenørskabsundervisning, gives til en start en afklarende definition af, hvad disse to felter består i.

Fonden for Entreprenørskab definerer således entreprenørskab med følgende formulering:

Entreprenørskab er, når der bliver handlet på muligheder og gode ideer, og disse bliver omsat til værdi for andre. Den værdi, der skabes, kan være af økonomisk, social eller kulturel art.

Dette uddybes i taksonomien med følgende:

---

² Rasmussen, Anders og Moberg, Kåre: *Taksonomi i Entreprenørskabsuddannelse - Perspektiver på mål, undervisning og evaluering*. Udgivet af Fonden for Entreprenørskab, 2016.

Det er centralt, at der i entreprenørskab indgår en eller anden form for aktiv værdiskabelse, at dette sker på baggrund af ”noget kvalificeret” og at værdien ikke udelukkende forstås ud fra en økonomisk målestok. Det centrale er ligeledes, at aktiviteterne og omsætningen af ideer skal lede til værdi for andre. Handling og inddragelse af omverden udgør således en stor del af vores entreprenørskabsforståelse, hvilket også er tydeligt i den afledte definition af entreprenørskabsundervisning og den praksisforståelse, som senere vil blive præsenteret.³

I forlængelse af dette defineres entreprenørskabsundervisning som:

Indhold, metoder og aktiviteter, der understøtter udvikling af motivation, kompetence og erfaring, som gør det muligt at iværksætte, lede og deltage i værdiskabende processer.

Definitionen af entreprenørskabsundervisning uddybes med følgende:

Det særlige fokus på værdiskabelse, og på at elever og studerende indgår i værdiskabende processer, er i henhold til definitionen, det der adskiller entreprenørskabsundervisning fra andre typer af proces- og projektorienteret undervisning. Værdiskabende processer skal her forstås som noget, der rækker ud over den enkelte elevs eller studerendes læring og så vidt muligt ud i klassens, holdets eller uddannelsesinstitutionernes omverden. Med henvisning til definitionen af entreprenørskab kan den værdi, elever og studerende skaber, være af økonomisk, kulturel eller social karakter.⁴

Dette indebærer, at entreprenørskabsundervisning må have et indhold og en form der:

- Understøtter udviklingen af elever og studerendes entreprenørielle viden og færdigheder.
- Understøtter udviklingen af elever og studerendes personlige og emotionelle ressourcer.
- Giver elever og studerende erfaringer med at anvende viden, færdigheder og personlige ressourcer i værdiskabende processer.
- Giver studerende mulighed for at reflektere og forholde sig kritisk og etisk til værdiskabelse.

I forhold til de tre centrale elementer i definitionen af entreprenørskabsundervisning (motivation, kompetence- og erfaringsudvikling), udfolder der sig fire komplementære og indbyrdes afhængige kompetenceområder. Disse betegnes som entreprenørielle dimensioner og beskrives således:

Handling

Elever indgår i faglige forløb, hvor de anvender og udvikler faglig viden, samtidig med at de udfordres på deres handlingskompetencer.

Kreativitet

Flere teoretiske tilgange bygger på, at kreativitet ikke er løssluppen fantasi eller ”tænken ud af boksen”, men at kreativitet bygger på viden og faglig indsigt. I en pædagogisk sammenhæng vil dette betyde, at elever og studerende skal have tid til faglig fordybelse, og til at arbejde vedholdende med eksperimenterende og åbne opgaver, hvor løsninger eller konklusioner ikke på forhånd er givet.

³ For mere om de fire entreprenørielle dimensioner, se *'Progressionsmodel: Entrepreneurskabs- og innovationsundervisning'* (2013), udgivet af Fonden for Entrepreneurskab. Udgivelsen kan hentes på Fondens hjemmeside samt på caki.dk.

⁴ Ibid.

Omverdensforståelse

Kompetencer på dette område kan indgå i den faglige undervisning ved at faglig viden relateres til den historiske og samfundsmæssige kontekst med spørgsmålet om, hvor den specifikke faglige viden eller det faglige felt har sin oprindelse, og hvordan det er anvendt i den menneskelige praksis og udvikling. Samtidig er det vigtigt, at elever får mulighed for at forholde sig til, hvordan forskellige vidensområder kan tænkes at kunne anvendes i verden i et fremtidsrettet perspektiv med henblik på at udvikle deltagerens divergente tænkning. Omverdensrelationen kan ligeledes udvikles gennem aktiviteter, hvor deltagerne aktivt er involveret i den verden, der ligger uden for uddannelsesinstitutionerne.

Personlig indstilling

Personlig indstilling omhandler udviklingen af elevers tro på, at de med egne ressourcer kan agere i verden og have indflydelse på liv, karriere og ydre omstændigheder. Det er også evnen til at kunne arbejde vedholdende, og at kunne acceptere usikkerhed og kompleksitet. Den personlige indstilling adskiller sig således fra de andre dimensioner ved, at viden og færdighedsområder har karakter af selvindsigt og selvforståelse. Dette medfører særlige vilkår for at operationalisere denne dimension af kompetenceområderne, der således må understøttes gennem den måde, hvorpå undervisningen organiseres snarere end som et konkret indhold.

De didaktiske principper

På baggrund af de fire dimensioner beskrives en række didaktiske principper inden for taksonomien, der kan understøtte dimensionerne. I forhold til entreprenørskabsundervisning er det her særligt underviserens bevidsthed om sammenhængen imellem de didaktiske principper (forholdet mellem mål, indhold og metode), og udviklingen af entreprenørielle kompetencer, der er vigtige. Det er således underviserens evner til at anvende principperne bevidst, og med entreprenørielle kompetencer for øje, der gør, at principperne kan anvendes til at integrere det faglige og det entreprenørielle. De didaktiske principper for de fire dimensioner beskrives således:

Principper, der understøtter handlingsdimensionen

- at arbejde med værdiskabende og forandrende aktiviteter/projekter
- at arbejde med involvering og inddragelse af elever og studerende
- at give elever og studerende ansvar for aktiviteter
- at anvende viden og færdigheder i forskellige kontekster
- at tage afsæt i forskellige kontekster for aktiviteter
- at anvende netværk og relationer
- at stimulere varierende samarbejdsformer
- at stimulere varierende præsentationsformer
- at invitere til refleksion i forhold til handling

Principper, der understøtter kreativitetsdimensionen

- at arbejde med eksperimenterende aktiviteter
- at skabe tidsrum uden bedømmelse
- at arbejde med skabende aktiviteter
- at sikre faglig fordybelsestid
- at stille åbne / umulige opgaver
- at overraske og etablere det uventede
- at involvere flere sanser
- at invitere til refleksion i forhold til fantasi og kreativitet

Principper, der understøtter omverdensrelations-dimensionen

- at stimulere nysgerrighed og undren
- at involvere aktuelle temaer
- at perspektivere faglighed, viden og færdigheder
- at involvere sociale, økonomiske og kulturelle kontekster
- at sikre interaktion imellem individ, skole/institution og omverden
- at opsøge viden og feedback fra omverden
- at italesætte verden som mulighed
- at invitere til refleksion i forhold til omverden

Principper, der understøtter den personlige indstillings-dimension

- at sikre succesoplevelser
- at stille tilpas udfordrende opgaver
- at skabe rum for en anerkendende tilgang
- at arbejde bevidst med usikkerhed
- at arbejde med involvering og elevinddragelse
- at understøtte og vejlede elever og studerende med feedback
- at invitere til refleksion over personlige ressourcer og interesser

Overordnet set kan man sige, at den taksonomiske beskrivelse af en klassifikationsramme for læringsmål i undervisningen, der her fremstilles, i realiteten beskriver nogle grundlæggende pædagogiske og didaktiske principper for undervisningen på en kunstske. Denne indsigt fremhæver et behov for et supplement til og en nuancering af taksonomien, hvis den skal kunne rumme virkeligheden på de kunstneriske uddannelser, og gøres anvendelig for skolerne i forhold til den fremadrettede udvikling af entreprenørskabsundervisningen.

Når vi anvender optikken fra den foreliggende taksonomi i læsningen af skolernes beskrivelse af entreprenørskabsaktiviteterne på uddannelserne, giver det os derfor mulighed for ikke kun at have

---

⁵ For mere om de fire entreprenørielle dimensioner, se 'Progressionsmodel: Entrepenørskabs- og innovationsundervisning' (2013), udgivet af Fonden for Entreprenørskab. Udgivelsen kan hentes på Fondens hjemmeside samt på caki.dk.

et samlende blik på materialet, men også at kvalificere det nødvendige supplement til taksonomien. I den afsluttende artikel 'Hvad er entreprenørskab på de kunstneriske uddannelser', gives et bud på, hvorledes en nuancering af den eksisterende taksonomi kan foretages, således at anvendeligheden af taksonomien i entreprenørskabsundervisningen på de kunstneriske uddannelser præciseres. Her foreslås det, at taksonomien må udvides, således at den kan rumme entreprenørskabsundervisning med forskelligartede læringsmål - dels med afsæt i den studerendes kunstneriske intention, og dels med afsæt i opbygningen af den studerendes kompetencer med sigte på et bæredygtigt arbejdsliv.

Inden den afsluttende artikler kommer med et bud på, hvordan dette supplement kan tage sig ud, følger her det samlede materiale i kortlægningen af entreprenørskabsaktiviteterne på de kunstneriske uddannelser siden 2011.

ENTREPRENØRSKABS AKTIVITETER PÅ DE KUNSTNERISKE UDDANNELSER SIDEN 2011

Skemaerne

Indholdsbeskrivelse i skemaerne, uddannelserne har besvaret i forbindelse med denne kortlægning.

Skole	Navn på institutionen
Titel	Titel på aktiviteten
Uddannelse	BA, KA, Solist - center, institut, linje
Tidspunkt for aktiviteten	Semester og årstal
Undervisere	Interne/eksterne
Er aktiviteten	Obligatorisk eller valgfri
ECTS	Giver aktiviteten ECTS-points. Hvis ja, hvor mange
Censur	Er der intern, ekstern eller ingen censurering
Format	Er der tale om kursus/workshop, et mentorforløb, et projekt, eller noget andet
	Beskriv varighed/omfang
Læringsmål	Hvis aktuelt
Formål-/mål beskrivelse	Hvis aktuelt

TILGANG

Teoribaseret	Aktiviteten/undervisningen kvalificeres med afsæt i en eller flere teorier inden for entreprenørskab og/eller innovation.
Praksisforankret	Aktiviteten/undervisningen finder sted gennem udøvelse af praksis, det være kunstnerisk eller entreprenøriel.
Anvendelsesorienteret	Aktiviteten/undervisningen har fokus på at udvikle et koncept, produkt eller værk, der kan anvendes af andre.
Kunstnerisk udvikling	Entrepreneurskabsaktiviteter med udgangspunkt i den studerendes personlige kunstneriske projekt.
Forretningsdrevet	Læringen tager afsæt i simulering og afprøvning af livet som selvstændig eller iværksætter med opstart og evt. drift af egen praksis og/eller virksomhed.
Teknologidreven	Undervisning om og gennem udvikling af ny teknologi, artefakter og systemer fører til nye (entreprenørielle) kompetencer.
Designdreven	Undervisning med fokus på at designe og videreudvikle nye produkter, artefakter eller systemer, der kan have værdi for organisationer eller samfund.
Kompetencedrevet	Fokus på at udvikle entreprenørielle og/eller innovationsrettede kompetencer hos den studerende.
Intreprenøriel	Værdiskabelse i eksisterende virksomheder og organisationer.
Andet	Beskriv.

BEDØMMELSE

Formativ	Den studerende evalueres ud fra, hvordan vedkommende kan videreudvikle sine kompetencer, med henblik på at styrke og stimulere den studerendes faglige udvikling fremadrettet. Den formative evaluering kan derfor delvist forstås som en fremadrettet evaluering.
Summativ	Evaluering ved at opsummere resultatet af læringsprocesser, fx i form af karaktergivning. Summativ evaluering vurderer, hvorvidt en minimumskompetence er opnået, fx i form af bestået/ikke bestået. Den summativ evaluering er rettet mod et afsluttet arbejde.
Karakter	Eleven bedømmes efter karakterskalaen.
Bestået / ikke bestået	Eleven bedømmes som bestået/ikke bestået aktiviteten.
Andet	Beskriv.

BEDØMMES DER VED

Aktiv deltagelse	Vurdering ud fra fremmøde og aktiv deltagelse i undervisningen. Fx diskussioner og projektarbejde.
Selv-refleksion	Den studerende vurderer selv udvikling af egne kompetencer. Fx hvis eleven vejledes i forståelse af kompetencer og selv-refleksion, men selv er ansvarlig for egen kompetenceudvikling og –afklaring.
Portfolio/procesbog	Vurdering af den studerendes egne refleksioner og arbejdsproces. Fx hvis eleven har beskrevet personlige refleksioner, læringsmål, milepæle, aktiviteter m.v. Kan indeholde tekster og skitser såvel som færdigudviklede ideer og værker.
Skriftlig aflevering	Vurdering ud fra skriftlig aflevering. I form af fx projektbeskrivelse, essay, rapport eller synopsis.
Forretningsmodel/-plan	Vurdering ud fra indholdet af en fremlagt forretningsmodel eller –plan. Fx planlægning af realiserbar opstart, analyser og økonomi.
Pitch	Vurdering ud fra evne til at kunne præsentere og formidle et konkret (forretnings-)budskab til modtager. Præsentationen kan være intern eller ekstern (se også 'Feedback').
Feedback	Mentor, rådgiver eller coach. Ekstern part kan fx fungere som sparringspartner, der vurderer den studerendes læringsprogression.
Feedback	Vurdering af den professionelle branche. Fx ved at den eksterne part præsenteres for et koncept eller produkt og giver feedback på dette. Den eksterne part kan fx være potentiel aftager af produkt eller idé eller mulig samarbejdspartner.
Peer evaluering	De studerende vurderer hinanden, én til én eller i grupper. Fx vurdering af koncept, produktudvikling eller resultater.
Prototype	Vurdering ud fra prototype af en idé eller et produkt. Fx en redegørelse af, hvordan den udviklede idé eller produkt er en teknisk god løsning, værdiskabende og klar til introduktion på markedet.
Individuel eksamen	Vurdering på baggrund af skriftlig aflevering og/eller præsentation af et produkt/værk.
Gruppeeksamen	Vurdering på baggrund af kollaborativ skriftlig aflevering og/eller præsentation af et produkt/værk. Når en gruppe samlet skal præsentere idé, værk eller produkt.

SKEMAERNE

INSTITUTION	BKS		DDF	DDSKS		DJM		SDMK			
KURSUS	MFA Art Administration	MFA Kunstnerisk entreprenørskab	Ingen	Entreprenørskab – professionalisering	2-årig Overbygning danseren som entreprenør	BA Entreprenørskab	KA Entreprenørskab	BA Entreprenørskabsmodul, Esbjerg	BA Entreprenørskabsmodul Odense	KA Entreprenørskab	Solist Entreprenørskab
OMFANG	3. semester	3. semester		3. / 6. semester	3. semester	2.-5. semester	1.-3. semester	5. semester	5. semester	1.-4. sem	1.-4. sem
ÅR	2012	2014		2016	2011-2016	2010-	2010-	2014-	2011-	2014-	2015-
Obligatorisk				X	X	X	X	X			
Valgfri	X	X							X	X	X
ECTS				5	10	12	9	3			
CENSUR									5	11	10
Intern				X	X	X	X				
Ekstern									X	X	X
Ingen	X	X		X				X			
FORMAT											
Kursus / workshop	X	X		X	X	X	X				
Mentorforløb						X	X		X	X	X
Projekt					X	X	X				
Andet								X [Crowdfunding]			
TILGANG											
Teoribaseret				X	X	X	X	X			
Praksisforankret				X	X	X	X	X	X	X	X
Anvendelsesorienteret				X	X	X	X		X	X	X
Kunstnerisk udvikling	X	X			X	X	X	X		X	X
Forretningsdreven						X	X			X	X
Teknologidreven											X
Designdreven											
Kompetencedreven	X	X		X	X	X	X	X			
Intreprenøriel						X	X		X	X	X
Andet											
BEDØMMELSE											
Formativ				X				X			
Summativ					X	X	X		X	X	X
Karakter					X	X	X			X	
Bestået / ikke bestået										X	
Andet				X				X	X		
PRØVEFORM											
Aktiv deltagelse				X							
Selvrefleksion				X		X	X	X			
Portfolio/ procesbog						X	X		X	X	X
Skriftlig aflevering						X	X			X	
Pitch						X	X	X		X	
Feedback / mentor						(X) praktik	(X) Interview på 1. semester				
Feedback / branche											
Peer evaluering						X	X	X	X		X
Prototype						X - ?	X				
Individuel eksamen					X	X	X			X	
Gruppeeksamen						X					

RMC				DKDM		CAKI					
BA Entreprenørskab (i faget 'Kultur- og Branche-studier')	BA Innovation og entreprenørskab	KA Entreprenørskab	Eksternt, integreret modul KA	BA Entreprenørskab	Spring 2.0	Forretning bag talentet	Workshop i fundraising	Entreprenørskab og ledelse	Inkubator	Pitch forum	Rådgivning
5. semester	6. semester	2. semester	3. semester	1.-6. semester	2014	-	-	-	-	-	-
2016-	2005-	2016-	2015-	2011-	X	2011-	2008-	2014	2011	2015	2009-
X	X	X	X	X				X			
					[X]	X	X		X	X	X
5	10	10	30	6				[X]	[X]		
X	X	X		X	X			X	X		
									X		
						X	X			X	X
					X						
X	X	X		X	X	X	X			X	
X		X			X				X		
					X			X	X		
					X						X
					X						
X	X	X		X	X			X	X		
X	X	X		X	X			X	X	X	X
X	X	X		X	X		X		X	X	
		X				X	X	X	X	X	X
X	X			X					X		X
	X			X							
					X				X		
	X	X		X		X	X	X	X	X	X
	X										
X	X	X	X		X					X	
X	X	X		X				X	X	X	
X	X	X	X		X						
				X	X			X			
						X	X		X		X
									X		
				X	X	X	X	X	X	X	X
			X						X		X
X	X	X		X	X						
X	X	X			X			X	X	X	X
					X	[X]	[X]	X	X	X	X
									X	X	
					X				X		
								X	X	[X]	X
X	X	X	X	X							
				X							

Kunstakademiets Billedkunstskoler / BKS

ANTAL STUDERENDE I ALT: 170
ANTAL OPTAGNE STUDERENDE PR. ÅR: 30

MISSION OG VISION

Det Kgl. Danske Kunstakademis Billedkunstskoler (BKS) og Kunsthall Charlottenborg har som mission:

- At udbyde højere uddannelse i billedkunst, kunstteori og kunstformidling
- At bedrive kunstnerisk udviklingsarbejde samt forskning i kunst og kunstteori på højeste internationale niveau og i samarbejde med relevante aktører
- At formidle samtidskunsten og kunstuddannelsen samt styrke viden om samtidskunstens mange udtryksformer nationalt og internationalt
- At drive kunsthalsvirksomhed i udstillingsbygningen ved Charlottenborg Slot

BKS og Kunsthall Charlottenborg har som vision at styrke institutionen indadtil såvel som udadtil og dermed klart definere sin position som en markant europæisk uddannelses-, forsknings- og formidlingsinstitution inden for samtidskunstens område, der bygger på uddannelsesmæssig nyskabelse og formidlingsmæssig originalitet.

BKS vil udvikle sin rolle som national og international platform for produktion og formidling af samtidskunst, der tilfører samfundet værdi gennem et undersøgende, eksperimenterende og metodisk bevidst kunstnerisk arbejde og formidling på et højt internationalt niveau.

UDDANNELSER

BKS udbyder en treårig bacheloruddannelse (BFA), også kaldet Grundskolen, og en toårig kandidatuddannelse (MFA) på en af professorskolerne.

Til Grundskolen og professorskolerne er knyttet en række laboratorier, hvor der stilles faciliteter og materialer til rådighed. Derudover varetager Institut for Forskning og Tværgående Studier teoretisk og historisk undervisning på tværs af skolerne samt står for Billedkunstskolernes samlede forskning.

ENTREPRENØRSKAB PÅ BILLEDKUNSTSKOLERNE

I rammeaftalerne for hhv. 2011-14 og 2015-18 er entreprenørskabsaktiviteter ikke nævnt eksplicit. I sin strategi skriver BKS, at:

”Kunstakademiets Billedkunstskoler har som mål at give de studerende viden og kvalifikationer således, at de efter endt uddannelse kan få et professionelt virke som billedkunstnere. Både gennem en karriere som selvstændig praktiserende billedkunstner og inden for andre erhverv, der efterspørger billedkunstneriske kompetencer på højt niveau: Undervisning, organisering, rådgivning, design m.v.”

ØVRIGE AKTIVITETER

BKS er medlem af CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation.

KURSUS ART ADMINISTRATION

Valgfrit kursus, ingen ECTS

Niveau: MFA (kandidatstuderende)

Underviser(e): Eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 2012

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: Seks kursusgange á seks timer, i alt 36 timer

LÆRINGSMÅL

Der er ikke beskrevet nogle læringsmål for kurset.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Kursets tilgang var kompetencedrevet med afsæt i de studerendes personlige kunstneriske projekt.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Der fandt ingen bedømmelse sted.

KURSUSBESKRIVELSE

Kurset *Art Administration* bestod af fem forskellige temaer:

1. Fundraising & sponsorering

En god fondsansøgning bygger på en unik idé og er let at lave regnskab og rapport på efterfølgende. Kurset præsenterede fondskilder og redskaber som baggrundspapirer og budgetter. At finde en sponsor kræver benarbejde, modydelse samt en udlægning af sponsoratets kommunikative nytteværdi. Kurset gennemgik, hvordan man griber kontakten an og giver eksempler på modydelse.

2. Ophavsret & aftaler

Gennemgang af relevante dele af ophavsretten og eksempler på brugen af andres materiale i egne kunstproduktioner. Skriftlige aftaler er altid at foretrække, men opleves ofte som noget uoverskueligt. Kurset afmystificerede kontrakten og gjorde den til et naturligt arbejdsredskab ved fx en udstilling eller et værksalg.

3. Internet & økonomistyring

Internettet åbner konstant nye formidlings- og præsentationsplatforme. Kurset besøgte relevante platforme for præsentation af kunst. Kurset så på økonomistyring og simple bogholdergreb som regneark, bilagshåndtering, bankkonti samt budget- og regnskabsopstillinger for at adskille privat- og kunstøkonomi og skabe økonomisk overblik.

4. Moms & skat (fordelt på to kursusgange)

Hvad er moms og kunstnermoms? Hvornår skal man momsregistreres? Og hvad med skatten og udlandsskatten? Reglerne blev formidlet via enkelte guidelines, og der blev givet anvisninger på, hvordan man undgår moms- og skattesmæk.

5. A-kasse, KKART eller selvstændig virksomhed?

Valget efter kunstakademiet er svært. Skal man melde sig ind i en A-kasse, kunstneres kooperativ KKART, blive freelancer eller starte selvstændig virksomhed? KKART ved Jan Balling og Karin Meisl samt Arbejdsløshedskassen for Journalistik, Kommunikation & Sprog ved Gitte Nielsen holdt oplæg på dagen, som blev afsluttet med en overordnet diskussion om de forskellige muligheder og deres betydning for kunstnerisk virke og økonomiske forhold.

KURSUS KUNSTNERISK ENTREPRENØRSKAB

Hvordan ser du din kunstneriske praksis som en small business?

KURSUSDETALJER

Valgfrit kursus, ingen ECTS

Niveau: MFA (kandidatstuderende)

Underviser(e): Ekstern underviser

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 2014

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: Seks kursusgange á seks timer, i alt 36 timer.

LÆRINGSMÅL

Der er ikke beskrevet nogle læringsmål for kurset.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Kursets tilgang var kompetencedrevet med afsæt i de studerendes personlige kunstneriske projekt.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Der fandt ingen bedømmelse sted.

KURSUSBESKRIVELSE

Kurset *Kunstnerisk entreprenørskab* bestod af seks kursusgange:

1. Dit personlige lederskab – hvordan tager man ansvar, hvordan laver man en plan?

Kurset arbejdede med de studerendes arbejdsliv som det ser ud lige nu (studieliv blev betragtet som et arbejdsliv). Hvad fylder meget tidsmæssigt? Hvad fylder meget i deres bevidsthed? På vejen til skolen og på vejen hjem? Hvilke oplevelser og udfordringer har de studerende i mødet med andre mennesker (andre studerende, samarbejdspartnere, på dit arbejde, osv.)?

Øvelse: Det reflekterende team introduceres som arbejdsform.

2. Praktisk gennemgang af en small business

Kurset gennemgik, hvad der skal til for at lave en small business ud af den kunstneriske praksis: Website, social media-strategi, legater, henvendelse til gallerier og museer, netværk m.v.

3. Praktisk gennemgang fortsat

4. Besøg på galleri og museum

De studerende talte med en gallerist og en museumsperson.

5. Dit kompetencehjul

Øvelse: De studerende tegnede et kompetencehjul og gennemgik reflektive kompetencer – handlingskompetencer, fagspecifikke kompetencer, tekniske kompetencer, personlige kompetencer og interpersonelle kompetencer.

6. Hvor er du på vej hen?

Der blev lavet omverdensanalyser af markedet/partnerskaber.

Udarbejdelse af strategitilrettelæggelsesmodeller ud fra kompetencer og viden, trusler og muligheder, værdier og ønsker, samt samfundsansvar.

Hvordan kan de studerende påvirke fremtidens værdisystemer? Hvad er de parate til at lære og begynde at tage sig af? Hvor ønsker de at bevæge sig hen i deres professionelle liv?

Kunstneren som forretningsmand? Forforståelser og dekonstruktion; forretningsmuligheder og træning i idéudvikling; fremme af innovative partnerskaber mellem kunstnere og iværksættere.

Den Danske Filmskole / DDF

ANTAL STUDERENDE I ALT: 96

ANTAL OPTAGNE STUDERENDE PR. ÅR: 45 I ULIGE ÅR, 6 I LIGE ÅR

MISSION OG VISION

Gennem uddannelse, kunstnerisk udviklingsvirksomhed og som kulturinstitution skal Den Danske Filmskole (DDF) bidrage til et vitalt film- og mediemiljø samt til udviklingen af fremtidens professionelle medieproduktioner.

DDF er blandt verdens førende uddannelsesinstitutioner inden for film-, tv- og computerspilsområdet. Filmskolen uddanner dimittender, der kan skabe filmiske fortællinger med en kunstnerisk dimension og et personligt udtryk samt medvirke til en levende og berigende refleksion og samfundsdebat.

UDDANNELSER

DDF udbyder fireårige uddannelser indenfor: Animationsinstruktør, Dokumentarinstruktør/tv-tilrettelægger, Fiktionsinstruktør, Filmfotograf, Filmklipper, Filmtoneimester, Manuskriptforfatter og Producer.

ØVRIGE AKTIVITETER

DDF er medlem af CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation.

ENTREPRENØRSKAB PÅ DEN DANSKE FILMSKOLE

Uddrag fra "Ti noter om fremtidens filmskole" af Vinca Wiedemann, rektor, Den Danske Filmskole, 2016

De fleste filmskoler stræber efter det fuldkomne uddannelsesforløb, og når de studerende blomstrer, opleves det uvilkårligt som om målet er nået. Efter translokationen står dimittenderne dog overfor en udfordring med at komme i gang med deres professionelle virke, som uddannelsesforløbet i for ringe grad har forberedt dem på. Det gælder i særlig grad for dem, der skal ud og skabe deres eget job ved at udvikle en idé og sælge den.

Vores skole afsætter en stor del af sidste semester til "udslusningskurser" med en obligatorisk rundtur til produktionsselskaber, Filminstitut og TV-stationer, rådgivning i at stifte selskab, oprette momsnummer og så videre, og et foredrag eller to om iværksætteri. Også på flere andre fronter styrker vi de studerendes forbindelse til branchen: Ved at have brancherepræsentanter i vores optagelsesudvalg skaber vi en grundlæggende legitimitet for de studerende hos branchen, som dermed selv har været med til at udvælge de bedste. Og ved at have mange gæstelærere og mentorer fra branchen samt regelmæssige praktikforløb og ekskursioner giver vi de studerende førstehåndskendskab til vigtige aktører, som de kommer til at møde på deres senere vej.

Disse tiltag er i sig selv vigtige, men efter min mening stadig ikke et tilstrækkeligt kvalificeret svar på dimittendernes udfordring. Som mediebrancherne udvikler sig i dag, kan ingen af vores dimittender lægge deres karriere an på, at sidde og vente på, at de bliver tilbudt et job. De må være parate til at skabe jobmulighederne selv og gerne gennem innovative tiltag. Også her har vi en god tradition at bygge videre på: En væsentlig faktor for dansk films udvikling har været, at de studerende fra Filmskolen har fortsat deres nære samarbejde efter endt uddannelse. Flere af Danmarks mest innovative produktionsselskaber er blevet til på den måde, med Zentropa som det legendariske eksempel. På den indholdsmæssige front er et initiativ som Dogme 95 vokset direkte ud af filmskoletraditionen, og mange forfatter- og instruktørkollektiver har gennem tiden etableret sig som frodige samlingspunkter for generationer af kreative.

I nyere tid har et dansk selskab vakt berettiget international opsigt med en nyudviklet sensorbaseret motion capture-teknologi. Selskabet er et godt eksempel på, at dimittenderne selv kan være hovedkræfter i at udvikle og udvide deres fagområde – den filmskoleuddannede bagmand har evnet at tage skridtet fra en traditionel opfattelse af, hvad en producer er, til en innovativ opfattelse af sig selv som iværksætter. I fremtiden bliver det afgørende, at vi formår at rette Filmskolens uddannelser mod entreprenørskab. Derfor skal vi indrette hele vores uddannelsestænkning, så den i langt højere grad stimulerer til selvstændighed, initiativrigdom og innovationstænkning hos de studerende, og samtidig bygger videre på de kvaliteter, som prioriteringen af Filmskolens holdånd allerede giver.

På baggrund af dette har Den Danske Filmskole iværksat en omfattende proces, der har til formål at placere entreprenørskab og ledelse tydeligt i alle uddannelser.

Den Danske Scenekunstscole / DDSKS

ANTAL STUDERENDE I ALT: 220

ANTAL OPTAGNE STUDERENDE PR. ÅR: 44

HVERT ANDET ÅR: 67 STUDERENDE (DANS OG KOREOGRAFI OG DANSEFORMIDLING OPTAG HVERT 2. ÅR)

HVERT TREDJE ÅR: 73 STUDERENDE (LINJEN I DRAMATISK SKRIVEKUNST OPTAG HVERT 3. ÅR)

MISSION OG VISION

Den Danske Scenekunstscole (DDSKS) skal bidrage til et levende kunst- og kulturliv gennem undervisning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed på højeste internationale niveau.

DDSKS skal være hjemsted for et moderne, kunstnerisk læringsmiljø, som sætter dagsordenen for scenekunstens mangfoldige udtryksformer.

UDDANNELSER

DDSKS udbyder fem treårige uddannelser med tilhørende linjefag.

DDSKS tilbyder uddannelser inden for dans og koreografi, iscenesættelse (med linjerne dramatisk skrivekunst, lyd, lys, sceneinstruktion, scenografi), musicalperformance, scenekunstnerisk produktion (med linjerne ledelse og realisering), samt skuespil.

ENTREPRENØRSKAB PÅ SCENEKUNSTSKOLEN

Grundet sammenlægningen af de seks scenekunstneriske uddannelsesinstitutioner i 2015 er der fra august 2016 indført nye studieordninger for alle uddannelserne. I de nye studieordninger på BA-niveau har skolen valgt at placere et obligatorisk entreprenørskabsfagelement på 5 ECTS.

Læringsmålene på fagelementet entreprenørskab er fælles for alle treårige uddannelser på DDSKS.

I skolens rammeaftaler for hhv. 2015 og 2016-18 er entreprenørskabsaktiviteter ikke nævnt eksplicit.

ØVRIGE AKTIVITETER

DDSKS har gennem de senere år arbejdet på at udvikle forståelsen af entreprenørskabsbegrebet i en kunstnerisk kontekst. Konkret har udviklingsprojektet manifesteret sig i en guide til kunstnerisk entreprenørskab, som både studerende og undervisere kan tilgå via skolens hjemmeside. Guiden blev lanceret i foråret 2014 og beskriver mulige forståelsesrammer, mulige tilgange og konkrete og anvendelige øvelser til at arbejde entreprenant som en del af uddannelsen. I løbet af forårssemesteret 2014 blev der afholdt to workshops, der introducerede guidens funktion og anvendelse for underviserne i København.

DDSKS er medlem af CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation.

FAG ENTREPRENØRSKAB

---

*I 2016 har DDSKS afviklet pilotprojektet 'Professionalisering' med afsæt i det tredje læringsmål, som beskrevet herunder. Det er dette pilotforløb, der er beskrevet under 'Kursusbeskrivelse.'
Det samlede kursus realiseres første gang i henhold til studieordningen i efteråret 2017.*

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 5 ECTS

Niveau: Grunduddannelsen (ligger på 3. semester for Scenekunstnerisk produktion og iscenesættelse og på 6. semester for Musical, dans og skuespil)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 2016 –

Som pilotprojekt i foråret 2016 på 6. semester for Scenekunstnerisk Produktion og Iscenesættelse (som en forberedelse til overgangen til de nye studieordninger)

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 4 uger á 4 x 3 timer, i alt 48 timer.
Heraf er 8 undervisningsgange á 3 timer afsat undervisning og
8 undervisningsgange á 3 timer skemalagt forberedelse.

LÆRINGSMÅL

- Demonstrere viden om entreprenørskab og omsætte den til konkrete arbejds- og refleksionsformer, der forbinder den studerendes egne undersøgelser til omverdenen.
- Analysere og identificere kunstnerisk innovations- og værdipotentiale i egne igangværende processer med det formål at kunne arbejde udviklings- og omverdensorienteret.
- Anvende udvalgte entreprenørskabsværktøjer med det formål at professionalisere sig inden for bl.a. mundtlig og skriftlig formidling, kulturpolitisk infrastruktur, netværksskabelse og projektstyring.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserer sig dels på en teoribaseret tilgang, dels på en praksisforankret, anvendelses- og kompetencedrevet tilgang.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bedømmes på aktiv undervisningsdeltagelse og selvrefleksion. Bedømmelsen er formativ og foretages af underviseren uden censur. Underviserens bedømmelse foregår skriftligt og i prosa og sendes til den studerendes vejleder, således at den indgår i den samlede semesterbedømmelse.

KURSUSBESKRIVELSE

Pilotforløb 'Professionalisering' (fokus på tredje læringsmål).

Formålet med undervisningen er at give de studerende viden og konkrete værktøjer inden for udvalgte områder, der knytter sig til det at professionalisere sig som scenekunsthøjere person. Der arbejdes med følgende områder: Bevillingssystemer i Danmark samt udvalgte fonde fra Danmark og Norden, skriftlig formidling, ansøgningsteknik og projektbeskrivelser, regnskabs- og økonomistyring, prissætning og forhandling, synlighed og pitchtræning, feedback og opstart af virksomhed.

Kurset forløber over to dele, del 1 og del 2.

Temaer i første del:

- 1: Opstart – hvad betyder professionalisering, hvilke områder er valgt for dette kursus, og hvordan kan man arbejde med professionalisering parallelt med arbejdet med sit kunstneriske virke?
- 2: Bevillingssystemer i Danmark med fokus på Statens Kunstfonds Projektstøtteudvalg for Scenekunst samt udvalgte fonde fra Danmark og Norden. Hvad skal man vide, hvem skal man kende, hvilken tilgang kan man have til systemerne?
- 3: Skriftlig formidling – hvad vil det sige at professionalisere sin skriftlighed og sin formidling? På hvilke måder kan vi arbejde med det skriftlige som en del af vores arbejdsformer og som forberedelse til fx deciderede ansøgninger og projektbeskrivelser?
- 4: Ansøgningsteknik – konkrete værktøjer og teknikker til opbygning af projektbeskrivelser og ansøgningsmateriale.

Temaer i anden del:

- 1: Regnskabs- og økonomistyring – hvad skal der være styr på i forhold til aflæggelse af regnskab, hvad har vi brug for af regnskabsteknisk viden, og hvordan kan vi arbejde professionelt og styrbart med de midler, vi får til et projekt?
- 2: Prissætning og forhandling – hvordan kan vi øve os på at blive bedre til at prissætte vores viden, ydelser og tid? Hvordan kan vi øve os i at forhandle inden for en branche, som er fyldt med en masse forskellige traditioner og måder at arbejde på?
- 3: Bliv synlig – hvad vil det sige at kunne fortælle om sit projekt til andre? Hvilke teknikker kan vi bruge, og hvordan kan vi øve os på at italesætte vores visioner og tanker så klart, at andre kan forstå det og får lyst til at bidrage (økonomisk, samarbejds-mæssigt eller på anden vis)?
- 4: Pitching og feedback – som en forlængelse af den tredje undervisningsgang 'Bliv synlig' og med afsæt i de studerendes konkrete projekter (KUA, forestillinger, andet) laves en pitching-session, hvor man øver sig i at formulere sig mundtligt på tid og får medstuderendes feedback derefter.
- 5: Opstart af virksomhed – på hvor mange forskellige måder kan man arbejde, og hvordan kan man arbejde med at undersøge muligheder for forskellige arbejdsmåder og virksomhedsformer, mens man stadig er studerende?

FAG **DANSEREN SOM ENTREPRENØR**

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 10 ECTS

Niveau: Overbygning (Danseformidling, København)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 2011 – 2016

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 45 timers kursus, normeret til 5 ECTS

Projekt: Afsluttende udviklingsprojekt, normeret til 5 ECTS

LÆRINGSMÅL

- Medvirke til at redefinere og fremme dansens position i samfundet
- Vise kompetencer og færdigheder i facilitering og gennemførelse af danseprojekter
- Skabe netværk og bevare og forvalte dem effektivt
- Demonstrere ledelsesevner
- Demonstrere grundlæggende færdigheder i public relations (PR)
- Demonstrere grundlæggende viden om og forståelse for fundraising, budgetlægning og skriftlig formulering af projekter
- Agere innovativt, proaktivt og fleksibelt

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserede sig på en praktisk, anvendelses- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekt.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende blev bedømt på et individuelt eksamensprojekt (afsluttende udviklingsprojekt).

Bedømmelsen var summativ, og den studerende blev vurderet ud fra karakterskalaen. Bedømmelsen blev foretaget af underviseren med intern censur.

KURSUSBESKRIVELSE

Der blev arbejdet med følgende områder: idéudvikling, kunstnerisk administration, kommunikation, ledelsesværktøjer, projektledelse, budgethåndtering, fundraising, konfliktløsning og branchekendskab.

Kurset blev afsluttet med et udviklingsprojekt, der skulle afspejle den studerendes interesse i en bestemt kunstnerisk faciliteringsproces, og som kunne demonstrere den studerendes evne til at skabe og formidle et originalt og nyskabende projekt fra idé til realisering og evaluering.

Det Jyske Musikkonservatorium / DJM

ANTAL STUDERENDE I ALT: 398
ANTAL OPTAGNE STUDERENDE PR. ÅR: CA.100

MISSION OG VISION

Det Jyske Musikkonservatorium (DJM) fremmer kulturens udvikling i Danmark gennem kunst. DJM varetager i samspil med nationale og internationale netværk den højeste uddannelse i musik og musikpædagogik og bedriver udviklingsvirksomhed og forskning. DJM varetager som kulturinstitution vækstlagsudvikling og almen kulturel virksomhed.

DJM vil tilhøre eliten af musikkonservatorier og dermed på højeste niveau bidrage til langsigtet, kvalitativ og bæredygtig udvikling af musiklivet i Danmark og internationalt. DJM vil fundere sin virksomhed på en grundlæggende accept af diversiteten i samfundet og i kunsten, og derved sikre sin relevans.

UDDANNELSER

DMJ udbyder treårige bacheloruddannelser og toårige kandidatuddannelser. Efter kandidatuddannelsen er der mulighed for at søge optagelse på solistuddannelsen, der normalt varer to år. DMJ tilbyder uddannelser inden for rytmisk, klassisk og elektronisk musik.

ENTREPRENØRSKAB PÅ DET JYSKE MUSIKKONSERVATORIUM

I 2010 blev de to institutioner DJM og Nordjysk Musikkonservatorium fusioneret til en samlet institution. Som en effekt af fusionen blev der udarbejdet nye studieordninger for alle uddannelserne. I den forbindelse valgte konservatoriet at gøre entreprenørskab til et fast element hele vejen gennem uddannelsen.

Siden 2010 har entreprenørskab dermed været indskrevet i studieordningerne med hhv. 12 ECTS på BA-uddannelserne, lagt på 2., 3., 4. og 5. semester, og 9 ECTS på KA-uddannelserne, fordelt på de tre første semestre. På bacheloruddannelsen har undervisningen vægt på en kollektiv, samarbejdende tilgang, mens undervisningen på kandidaten er tilrettelagt som mere selvstændige forløb. De enkelte studielinjer konkretiserer i deres studieplaner, hvilke entreprenørskabsaktiviteter de studerende tilbydes. Entreprenørskab er ikke en del af curriculum på solistuddannelsen.

I Det Jyske Musikkonservatoriums rammeaftaler for hhv. 2011-14 og 2015-18 er entreprenørskabsaktiviteter ikke nævnt eksplicit. I bilagsmaterialet til den gældende aftale står der skrevet, at:

”DJM har taget skridt til at de entreprenørielle kompetencer er i anvendelse på uddannelsernes hovedområder.”

FAG ENTREPRENØRSKAB, BA

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 12 ECTS

Niveau: BA, alle uddannelser

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 2. – 5. semester, siden 2010

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 10 ugers undervisning, lektionslængde 90 min., i alt 15 timer

Mentorforløb/praktik Ekstern praktik på 3. semester

Projekt Samarbejdsprojekt på 4. semester, individuelt projekt på 5. semester

LÆRINGSMÅL

Viden og forståelse:

- Besidder grundlæggende viden om musikbranchen og kulturlivet i en globaliseret verden
- Kan forstå og reflektere over almen praksis og relationer mellem musikbranchen og kulturlivets aktører

Færdigheder

- Kan programlægge og kommunikere med henblik på beskæftigelse inden for musiklivet
- Kan vurdere udfordringer og problemstillinger i relation til egen karriere
- Kan formidle egne kunstneriske og pædagogiske valg til fagfæller, publikum og medieaktører

Kompetencer

- Kan arbejde kreativt, undersøgende og analyserende i relation til musikbranchen og kulturlivet i en globaliseret verden
- Kan forholde sig selvstændigt i forskellige professionelle sammenhænge og indgå i relevant tværfagligt samarbejde
- Kan identificere eget udviklingspotentiale og træffe velovervejede karrierevalg

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret, kunstnerisk udvikling, forretningsdrevet, afsæt i afprøvningen af livet som selvstændig og ikke simulering, kompetencedrevet og intraprenøriel.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bliver bedømt på selvrefleksion, portfolio/procesbog, skriftlig aflevering, pitch, prototype af idé/produkt (hvis aktuelt), peer evaluering, feedback fra en mentor eller rådgiver (via praktik på 3. semester), individuel eksamen og gruppeeksamen (via samarbejdsprojekt på 3. semester).

Bedømmelsen er summativ efter de opstillede læringsmål, og den studerende bliver bedømt efter karakterskalaen med intern censur.

For at bestå hvert semester er det en forudsætning, at den studerende afleverer en online læringsportfolio indeholdende det arbejde/de opgaver, der er foregået i løbet af semestret.

Underviseren meddeler ved undervisningsforløbets start, hvilken onlineplatform der skal anvendes.

Det er en forudsætning for at bestå semesteret at opgaverne afleveres og godkendes af underviseren.

Alle opgaver skal relatere teori og/eller metode til praksis.

KURSUSBESKRIVELSE

I løbet af BA-forløbet skal mindst et af projekterne have international eller interkulturel karakter.

- 2. semester: Udarbejdelse af cv. Refleksionsopgave over det personlige lederskab.
- 3. semester: Praktik. Praktikrapport (den studerende reflekterer bl.a. over betydningen af netværksdannelse).
- 4. semester: Samarbejdsprojekt. Opgave i projektstyring.
- 5. semester: Gennemført projekt med efterfølgende eksamensopgave.

Omfanget af de skriftlige opgaver på 2. - 4. semester: 2-4 sider.

Eksamensopgavens omfang: 5-7 sider eller tilsvarende videomateriale/tilgængeligt portfolio-indhold. Eksamensopgaven afleveres i en online læringsportfolio.

Eksamensopgaven skal minimum indeholde 2-3 temaer fra fagets kerneområder med tilhørende litteratur (teori og/eller metode).

Kurser forløber over flere semestre med forskellige fokusområder:

2. semester: Det personlige lederskab

- Kompetenceafklaring
- Selvledelse
- Læringsportfolio
- Studieteknik
- cv
- Interviewformer

3. semester: Omverden og kommunikation

- Netværk
- Intern kommunikation, fx dialogisk kommunikation
- Ekstern kommunikation, fx pressemeddelelser, sociale medier og elevatortale
- Planlægning og afvikling af praktikforløb
- Introduktion til internationale aktiviteter

4. semester: Projektstyring og samarbejde

- Ideudvikling
- Projektstyring
- Procesfacilitering
- Fundraising
- Planlægning og afvikling af samarbejdsprojekt på holdet
- Målgrupper og booking

5. semester: Projekt

- Projektledelse
- Karriereplanlægning
- Kommunikation
- Planlægning og afvikling af eksamensprojekt

FAG ENTREPRENØRSKAB, KA

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 9 ECTS

Niveau: KA, alle uddannelser

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 1. – 3. semester, siden 2010

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 10 ugers undervisning, lektionslængde 90 min., i alt 15 timer

Mentorforløb Interview på 1. Semester

Projekt Individuelt projekt på 3. semester

LÆRINGSMÅL

Viden og forståelse:

- Besidder specialiseret viden om musikbranchen og kulturlivet i en international sammenhæng
- Kan forstå og reflektere over professionel praksis og komplekse relationer mellem musikbranchens aktører

Færdigheder

- Behersker programlægning og kommunikation mhp. beskæftigelse inden for musiklivet
- Kan vurdere udfordringer og problemstillinger i relation til egen karriere samt opstille relevante løsningsmodeller og træffe kvalificerede og reflekterede karrierevalg
- Kan varetage formidling af egen profil samt diskussion af professionelle problemstillinger i forhold til fagfæller, publikum og medieaktører
- Kan styre komplekse og kreative udfordringer i relation til musikbranchen og kulturlivet i en globaliseret verden

Kompetencer

- Kan selvstændigt igangsætte og lede forskellige professionelle sammenhænge samt tværfagligt samarbejde
- Kan selvstændigt tage ansvar for egne kreative udviklingspotentialer i professionel sammenhæng

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret, kunstnerisk udvikling, forretningsdrevet, der tager afsæt i afprøvningen af livet som selvstændig og ikke simulering, kompetencedrevet og intrapreneuriel.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bliver bedømt på selvrefleksion, portfolio/procesbog, skriftlig aflevering, dele af en forretningsmodel/-plan, pitch, prototype af idé/produkt (hvis aktuelt), peer evaluering, feedback fra en mentor eller rådgiver (via interview på 1. semester) og en individuel eksamen. Bedømmelsen er summativ efter de opstillede læringsmål, og den studerende bliver bedømt efter karacterskalaen med intern censur. For at bestå hvert semester er det en forudsætning, at den studerende afleverer en online læringsportfolio indeholdende de opgaver/det arbejde, der er foregået i løbet af semestret.

KURSUSBESKRIVELSE

1. semester: udarbejdelse af karriereplan med inddragelse af perspektiver fra interview med professionel person efter eget valg

2. semester: udarbejdelse af forretningsplan for projekt

3. semester: eksamensopgave

Omfanget af skriftlige opgaver på 1. og 2. semester: 3-5 sider.

Eksamensopgaven skal afleveres online og består af to dele:

- Et gennearbejdet og professionelt præsentationsportfolio/hjemmeside
- En projektopgave/en læringsportfolio. Omfang: 5-7 sider eller tilsvarende videomateriale/tilgængeligt portfolio-indhold. Opgaven skal indeholde refleksion over entreprenøriel praksiserfaring og relatere til to til tre temaer fra fagets kerneområder med tilhørende litteratur (teori og/eller metode).

Underviseren meddeler ved undervisningsforløbets start, hvilken onlineplatform der skal anvendes. Det er en forudsætning for at bestå semesteret at opgaverne afleveres og godkendes af underviseren. Alle opgaver skal relatere teori og/eller metode til praksis.

Kurser forløber over flere semestre med forskellige fokusområder:

1. semester:

- Karriereplan
- Individuel research
- Selvledelse
- Kommunikation
- Økonomi
- Musik og samfund

2. semester:

- Forretningsplan
- Salg
- Markedsføring
- Arbejdsfællesskaber og samarbejde med andre aktører i musiklivet
- Idéudvikling
- Projektdesign

3. semester:

- Projektledelse
- Individuel vejledning og gruppevejledning
- Virkeliggørelse af projekt
- Karriereplan

Det Kgl. Danske Musikkonservatorium / DKDM

ANTAL STUDERENDE I ALT: 342
ANTAL OPTAGNE STUDERENDE PR. ÅR: CA. 110

MISSION OG VISION

Det Kgl. Danske Musikkonservatorium (DKDM) skal gennem uddannelse, udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis på højeste niveau medvirke til udviklingen af musikkulturen og styrke dens centrale placering i samfundet.

DKDM står for det højeste internationale niveau og måler sig og samarbejder med en række af de bedste konservatorier i verden. Konservatoriet bidrager afgørende til formidling, aktualisering og løbende fornyelse af den klassiske musik.

UDDANNELSER

DKDM udbyder treårige bacheloruddannelser og toårige kandidatuddannelser. Efter kandidatuddannelsen er der mulighed for at søge optagelse på solistuddannelsen, der normalt varer to år og afsluttes med en offentlig debutkoncert.

DKDM samarbejder desuden med Det Kgl. Teater om uddannelsen til operasanger på Operaakademiet.

DKDM tilbyder uddannelser inden for accordeon, almen musiklærer, blokfløjte/consort, direktion/musikledelse, guitar/lut, harpe, hørelære, klaver, komposition, messingblæsere, orgel/kirkemusik, sang, slagtøj, strygere, tidlig musik, tonemester og træblæsere.

ENTREPRENØRSKAB PÅ DET KGL. DANSKE MUSIKKONSERVATORIUM

Siden 2005 har DKDM fast udbudt entreprenørskabsundervisning, først på diplomuddannelserne og siden bacheloruddannelserne. Faget hed først erhvervsfag, men ændrede siden navn til entreprenørskab.

I rammeaftalen for 2015-18 har DKDM som et resultatmål at sikre bredde i uddannelserne, bl.a. ved at udbyde et nyt undervisningsmodul i entreprenørskab på kandidat- og solistuddannelserne, herunder også at igangsætte forsøgsundervisning i 'mental styrke' (performancepsykologi), der tager afsæt i coachingmetoder på fælles såvel som individuelt niveau.

ØVRIGE AKTIVITETER

DKDM er medlem af CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation.

KURSUS ENTREPRENØRSKAB, BA

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 6 ECTS

Niveau: BA

Underviser(e): Interne og eksterne

Sprog: Dansk og engelsk

Tidspunkt for aktiviteten: 2011 og frem

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: Seks forskellige moduler af ni timer udbydes årligt. I løbet af bacheloruddannelsen skal den studerende have gennemført fire moduler efter eget valg inden for entreprenørskabsfaget, i alt 36 timer.

LÆRINGSMÅL

Efter afslutning af faget kan den studerende anvende generelle færdigheder, der knytter sig til beskæftigelse inden for fagområdet.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret, forretningsdrevet, teknologidreven, kompetencedrevet.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Faget er et attestfag. For at opnå attest skal den studerende:

- i fag med 1 og 2 undervisningsgange ikke have fravær
- i fag med 3 og 4 undervisningsgange have max. 1 fraværsdag
- i fag med 5 undervisningsgange eller derover have minimum 80 % fremmøde

Hvis attest ikke opnås, skal den studerende aflevere en tilstillet skriftlig hjemmeopgave. Alle fire moduler skal bestås ved attest. I eksamen indgår desuden afleveringen af en uddannelsesplan/karriereplan (se kursusbeskrivelse på næste side).

Den studerende bedømmes af modulets lærer samt en intern censor med bestået/ikke bestået. Bedømmelsen er rettet mod de studerende fortsatte læring (summativ).

KURSUSBESKRIVELSE

Formålet med faget er at forberede den studerende til arbejdsmarkedet samt til musiklivets krav om entreprenørskab og iværksætter.

Der udbydes hvert studieår seks moduler inden for forskellige emner relateret til den studerendes fremtidige professionelle virke. Fx inden for

- Projektudvikling, projektarbejde og projektstyring, herunder opstilling af budgetter og økonomistyring
- IT – Officepakken, hjemmesideudvikling, webbårne medier, etc.
- Skrivekursus – formulering af projektansøgninger og legatansøgninger, herunder opstilling af cv
- Musiklivets jura – overenskomster, rettigheder, kunstnerens privatøkonomi, etc.
- Egen ledelse – markedsføring, networking og fundraising samt udarbejdelse af PR-materiale
- Mental træning – suppleret med audition træning

Den studerende skal bestå fire moduler i løbet af sit bachelorstudie. I tilslutning hertil skal der udarbejdes en personlig uddannelsesplan/karriereplan. Udarbejdelsen af uddannelsesplanen/karriereplanen er obligatorisk og nødvendig for at faget entreprenørskab kan bestås. Uddannelsesplanen/karriereplanen er fortrolig og læses kun af den relevante uddannelsesleder samt rektor.

Undervisningen foregår på hold. De studerende kan selv vælge, hvilke fire moduler de vil tage, og hvornår de vil tage dem, dog skal der vælges mindst et modul hvert studieår. Såfremt en studerende indplaceres på 2. studieår, skal der blot bestås to moduler. Såfremt en studerende indplaceres på 3. studieår, skal der blot bestås et modul.

KURSUS SPRING 2.0

KURSUSDETALJER

Valgfrit, ingen ECTS

Niveau: KA samt solistuddannelsen

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere, samt mentorer fra det professionelle musikliv og fagprofessionelle. Tilrettelagt af CAKI

Sprog: Dansk og engelsk

Tidspunkt for aktiviteten: Pilotprojekt, forår 2015

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop:	Idé- og forretningsudvikling (2 x 3 timer), 3 timers workshop i forhandling, 4 timers kursus i kommunikation og 4 timers kursus i fundraising Undervisning i enkelte af kurserne var samlest med Rytmisk Musikkonservatorium
Mentorforløb:	3 x 1 time pr. studerende
Pitch:	1 times oplæg pr. studerende

LÆRINGSMÅL

- Forståelse for forskellige forretningsmodeller og metoder
- Viden om finansieringsformer og fundraising
- Evnen til at prissætte og forhandle om egne ydelser, services og produkter
- Evner til at omsætte faglighed til handling, ydelser og services
- Viden om udvikling af forretningsmodeller med udgangspunkt i eget kunstneriske virke
- Evnen til at pitche forretningsmodel/forretningsidé for et ikke-fagspecifikt publikum

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserede sig dels på en teoretisk tilgang og dels på en praktisk, anvendelses- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekt.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende blev bedømt på aktiv undervisningsdeltagelse, selvrefleksion, dele af en forretningsplan/model, prototype af idé/produkt (hvis aktuelt), feedback fra en mentor samt et afsluttende pitch, hvor de studerende blev bedømt ud fra forløbets læringsmål.

Bedømmelsen var lige dele formativ og summativ, med ekstern censur, bedømt som bestået/ikke bestået.

KURSUSBESKRIVELSE

Spring 2.0 var et kursus i professionalisering, idékvalificering og idérealisering, der var udviklet af uddannelsesplanlæggere fra Det Kgl. Danske Musikkonservatorium og CAKI. Ved at bruge rammen af en forretningsmodel var formålet at udvikle de studerendes faglige profil gennem et projekt eller en forretningsidé.

Kurset bestod af seks elementer:

- en introduktion med fokus på det kunstneriske virke og elementerne i en forretningsmodel
- en workshop i fundraising
- et kursus i forhandlingsteknik
- et kursus i kommunikation
- et mentorprogram samt et afsluttende oplæg, hvor de studerende pitched egne forretningsmodeller.

Den indledende introduktion præsenterede de studerende til forskellige forretningsmodeller og metoder, der kunne bruges i den professionelle udvikling af det kunstneriske virke. Introduktionen fokuserede på indhold og udvikling af de studerendes forretningsmodeller i forhold til kvalificering og finansiering.

Introduktionen blev efterfulgt af et kursus i forhandlingsteknik, hvor eleverne lærte at indstille og forhandle prisen for deres ydelser eller produkter.

Derefter fulgte kurser i hhv. kommunikation og fundraising, der skulle give de studerende viden om formidling af projekter til rette modtagere. Endelig blev de studerende parret med en mentor, som vejledte dem i deres professionalisering og gav dem mulighed for at kvalificere deres projekt. Til den afsluttende pitch-session præsenterede de studerende deres forretningsmodeller for eksterne censorer, der havde været en del af forløbet som enten underviser eller mentor.

Rytmisk Musikkonservatorium / RMC

ANTAL STUDERENDE I ALT: 196
ANTAL OPTAGNE STUDERENDE PR. ÅR: CA. 50

MISSION OG VISION

Rytmisk Musikkonservatoriums mission er gennem uddannelse, kunstnerisk udvikling, forskning og almenkulturel virksomhed at bidrage til et levende kunst- og kulturliv og til udvikling i samfundet.

Konservatoriets vision er, at Rytmisk Musikkonservatorium er toneangivende blandt verdens førende uddannelsesinstitutioner inden for rytmisk samtidsmusik og uddanner dimittender, som skaber musik og musikoplevelser, der beriger og bevæger.

UDDANNELSER

RMC udbyder fire treårige bacheloruddannelser og fem toårige kandidatuddannelser, heraf to internationale uddannelser. Efter kandidatuddannelsen er der mulighed for at søge optagelse på solistuddannelsen (instrumental/vokal eller komposition), der varer to år. RMC tilbyder bacheloruddannelser indenfor: musiker, komposition, Music Management, musikproduktion, samt kandidatuddannelser indenfor: Music Creation, Music Education, Music Performance, European Jazz Master, Nordic Master – The composing Musician.

ENTREPRENØRSKAB PÅ RYTMISK MUSIKKONSERVATORIUM

I 2007 formulerede RMC en vision om at være uddannelsesinstitution for hele den rytmiske musik. Som resultat heraf er der udarbejdet nye studieordninger for alle uddannelserne, der er gældende fra studiestart 2016. I de nye studieordninger udgør entreprenørskab sammen med den relevante specialfaglige kunnen uddannelsernes rygrad på både bachelor, kandidat og solist (postgraduate) niveau.

Entreprenørskab er indlagt som selvstændigt fag på bacheloruddannelsen i Music Management og på kandidatuddannelserne i Music Creation, Music Education og Music Performance. Med virkning fra august 2016 er entreprenørskab desuden indskrevet i studieordningen på alle bacheloruddannelser, ligesom der på solistuddannelser er indlejret en enkeltstående komponent indenfor entreprenørskab.

I rammeaftalen 2011-2014 var det et mål at styrke dimittendernes beskæftigelsesmuligheder på et arbejdsmarked i forandring. Ifølge aftalens nøgletal skulle dette bl.a. gøres gennem curriculære aktiviteter inden for innovation, entreprenørskab og projektarbejde. I rammeaftalen 2015-2018 har RMC sat et operationelt mål om at styrke entreprenørskabelementer i bacheloruddannelserne i musik (musiker, lydteknik og sangskriver) samt i solistuddannelsen.

ØVRIGE AKTIVITETER

Som en fast del af konservatoriets uddannelser er en række aktiviteter, der er fokuseret på samarbejdet med den professionelle musikbranche. Blandt andet har faget 'Branchestudier' på Music Management besøg af op til 40 gæsteundervisere fra branchen i løbet af skoleåret, lige som arrangementerne med overskriften 'Over Broen', der afholdes flere gange i løbet af året, danner ramme for en diskussion mellem studerende og professionelle aktører omkring aktuelle problemstillinger i krydsfeltet mellem musik og erhverv. Arrangementerne og de eksterne undervisere er en oplagt chance for de studerende til at lære centralt placerede brancheaktører at kende.

Fra efterårssemestret 2016 er der desuden tilrettelagt en række 'Entrepreneurial Art Talks', som en integreret del af faget entreprenørskab. Foredragsrækken har fokus på, hvordan de studerende forvalter et selvstændigt musikalsk virke, herunder valg i forhold til freelance virksomhed, nødvendige kompetencer samt branchens udvikling. Der afholdes ligeledes seminarer om udvalgte emner inden for entreprenørskab og professionalisering. Seminarerne tilrettelægges løbende.

RMC er medlem af CAKI – Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation.

FAGMODUL ENTREPRENØRSKAB MODUL, KULTUR- OG BRANCHESTUDIER, BA

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 5 ECTS (for modulet 'Entrepenørskab', 15 ECTS for hele faget Kultur- og branchestudier)

Niveau: BA (Komposition, Musiker og Musikproduktion)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 5. semester, siden 2016

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 2 x 10 timer pr. semester pr. studerende, i alt 20 timer

LÆRINGSMÅL (FOR KULTUR- OG BRANCHESTUDIER)

- Besidde faglige færdigheder inden for kultur- og branchestudier, der understøtter den studerendes kunstneriske såvel som undervisningsmæssige profil;
- Have indsigt i musiklivets kommercielle og kulturelle strømninger og de aktuelle vilkår for et professionelt virke;
- Kunne anvende og relatere viden om aktuelle kulturelle og kommercielle strømninger i forhold til egen professionel praksis;
- Besidde færdigheder i at skabe og styrke sin beskæftigelse som skabende og udøvende musiker og underviser;
- Have viden om tilgange til at omsætte ideer og muligheder til værdi;
- Have viden om arbejdsmarkedet og beskæftigelsesperspektiver inden for det rytmiske musikområde;
- Kunne identificere egne læringsbehov og selvstændigt kunne tilegne sig ny viden og færdigheder.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret og forretningsdrevet tilgang.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Bedømmelsen foretages af læreren ved afslutningen af faget på grundlag af obligatoriske afleveringer og/eller fremlæggelser. Bedømmelsen foretages i henhold til fagets mål for læringsudbytte. Hvor et fag består af flere selvstændige undervisningsforløb, foretages bedømmelsen ved afslutningen af det enkelte undervisningsforløb, idet der tages hensyn til forløbets placering i forhold til fagets progression. Specifikke afleverings- og/eller fremlæggelseskrav fastsættes i fagets rammeplan.

Bedømmelsen er summativ, og den studerende bliver bedømt efter karakterskalaen med intern censur.

KURSUSBESKRIVELSE

Undervisningen inden for faget anlægger henholdsvis et analytisk, et instrumentelt og et operationelt blik inden for følgende områder:

Kultur- og Branchestudier (1. og 2. semester) (10 ECTS)

Undervisningen tager udgangspunkt i musikkulturens relation til og indflydelse på resten af samfundet, og belyser fænomener som kreativitet, innovation, kunst, kultur og kommunikation i et historisk og sociologisk perspektiv.

I undervisningen behandles aktuelle emner og problemstillinger, som sættes i et historisk perspektiv. Undervisningen vil videre beskrive og analysere grundlæggende strukturer og dynamikker i musikbranchen samt relatere dette til centrale aktører og arbejdsområder inden for branchens økosystem.

Der fokuseres på vejen fra idé over producent til forbruger, teknologiens muligheder og udfordringer, aktuelle politiske, kulturelle og økonomiske problemstillinger med forventet betydning for branchens fremtidige udvikling samt samspillet mellem privat og offentligt engagement. Blikket er analytisk og instrumentelt.

Entreprenørskab (5. semester) (5 ECTS)

Undervisningen sætter fokus på at styrke den studerendes evne til at koble viden sammen med muligheder og derved skabe værdi.

Der er fokus på idéskabelse, der omfatter kreativitet, erkendelse af muligheder og kilder til innovation med henblik på at skabe kunstnerisk og kommerciel værdi for sig selv og andre.

Entreprenørskab er et grundlæggende element i relation til den studerendes karriereforvaltning, og faget er rettet mod at styrke den studerendes evner til at skabe fremdrift og værdi i egen karriere på et foranderligt arbejdsmarked. Blikket er operationelt.

FAG ENTREPRENØRSKAB, KA

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 10 ECTS

Niveau: KA (Music Creation, Music Education, Music Performance)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk og engelsk

Tidspunkt for aktiviteten: 1. og 2. semester, siden 2015

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: Første år på kandidatuddannelserne. 2 moduler á 9 timer pr. semester. Hertil kommer nogle øvrige understøttede initiativer – f.eks. vejledning, mentorprogram (valgfrit, først-til-mølle) mv.

LÆRINGSMÅL

- Besidde færdigheder ift. at skabe og styrke sin beskæftigelse som komponist, sangskriver eller musikproducer;
- Have viden om at omsætte idéer og muligheder til værdi;
- Have viden om arbejdsmarkedet og beskæftigelsesperspektiver indenfor det rytmiske musikområde;
- Selvstændigt og i samarbejde med andre at kunne formulere, igangsætte og gennemføre faglige/tværfaglige opgaver/projekter i en professionel kontekst;
- Kunne planlægge og gennemføre komplekse udviklingsopgaver, der kræver innovative løsninger;
- Selvstændigt kunne tage ansvar for egen faglig udvikling og specialisering.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret, kunstnerisk udvikling, kompetencedrevet

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Semesterbedømmelse efter 1. semester:

De studerende bliver bedømt på en skriftlig, individuel eksamen. Bedømmelsen er summativ, og den studerende bliver bedømt godkendt/ikke godkendt med intern censur.

Kandidatprøve ultimo 2.semester:

Den afsluttende udprøvning af faget sker efter 2.semester. Prøveformen er en mundtlig eksamination med udgangspunkt i en skriftlig opgave på 4-6 normalsider, som den studerende har afleveret inden prøven.

Bedømmelsen er formativ/summativ, og den studerende bliver bedømt efter karakterskalaen med intern censur.

KURSUSBESKRIVELSE

Faget Entreprenørskab skal bidrage til at den studerende styrkes i sine forudsætninger for at kunne omsætte kreative og kunstneriske kompetencer til et bæredygtigt arbejdsliv. Faget har fokus på at styrke den studerendes evne til at koble viden sammen med muligheder og derved skabe værdi. Der er således i faget fokus på idéskabelse, der omfatter kreativitet, erkendelse af muligheder og kilder til innovationer med henblik på at skabe kunstnerisk og/eller kommerciel værdi for sig selv og andre.

Entreprenørskab er et grundlæggende element i relation til den studerendes karriereforvaltning. Faget placeres i uddannelsen med henblik på at styrke den studerendes evner til at skabe fremdrift og værdi på et foranderligt arbejdsmarked. Samtidig skaber faget forbindelse til uddannelsens øvrige fagområder, og giver forståelse for tværfaglige arbejdsprocesser specifikt og innovationsprocesser mere generelt. Faget er struktureret som moduler á ni timer. De studerende skal vælge to af følgende moduler pr. semester:

Entreprenørskab som mindset: Kurset introducerer optikker og definitioner på entreprenørskabsbegrebet med henblik på at koble det til egen praksis. De studerende skal lave analyse- og refleksionsøvelser over egen praksis samt påbegynde en kompetenceafklaring af forholdet mellem det kunstneriske og det administrative: Hvad vil jeg gerne kunne håndtere selv? Hvad vil det sige for mig at være entreprenant? De studerende deler deres erfaringer på baggrund af de øvelser, der bliver givet.

Fundraising: Kurset fokuserer på, hvordan et projekt får et bredere perspektiv og et klart formål, der giver bedre muligheder for fondsstøtte. Undervisningen introducerer skriveteknikker, budgetlægning, pitch, CV'er, målgruppevalg, gode vaner, samt hvordan man kan 'lobbyarbejde' for sit projekt. En del af undervisningen handler om, hvordan projektets formål skal spejle sig i fondens formål. Denne formåls-spejling kan bruges som inspiration og realitetstjek: Skal projektet ændres, og er denne fond overhovedet relevant for projektet? Gennem cases og fælles brainstorming om de studerendes egne projekter gør kurset det klart, hvad det kræver at komme gennem nåleøjet og få støtte til et projekt.

Jura: Modulet handler om udvalgte juridiske emner, som den professionelle og selvstændige musiker bør kende for at kunne varetage sit kunstneriske virke. De studerende introduceres til områder inden for rettighedsudnyttelse, kontrakter samt aftaleretslige emner. Undervisningen tager afsæt i konkrete cases, de studerendes egne musikalske praksisser og erfaringer med situationer, hvor juridisk viden er nødvendig. Der vil også blive undervist i forskellige virksomhedsformer, deres forskellige regelsæt samt fordele og ulemper ved at vælge den ene form frem for den anden.

(fortsætter næste side)

Økonomi og forhandling: I modulet får de studerende viden og værktøjer til at stå stærkere i professionelle forhandlingsituationer. Derudover får de studerende indsigt i innovation, virksomhedsopstart, skat/moms og generel bogføring.

Kommunikation og markedsføring: Kommunikationsforløbet gør de studerende i stand til at omsætte deres kunstneriske praksis og den bagvedliggende ambition for deres virke til en mundtlig og/eller skriftlig fortælling. Forløbet kobler historiefortællingsteori og praksis ved at introducere de studerende for en række fortællemodeller med tilhørende eksempler, bl.a. det mundtlige pitch, den skriftlige pressemeddelelse og den overordnede kernefortælling. De studerende skal herefter øve deres egen fortælling ud fra modellerne.

Ved siden af modulerne udbydes også 'Entrepreneurial Talks' og seminarer om entreprenørskab (se 'Øvrige aktiviteter' s.51), der er obligatoriske for studerende på kurset.

FAG INNOVATION OG ENTREPRENØRSKAB

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 10 ECTS

Niveau: BA (Music Management)

Underviser(e): Intern underviser

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 6. semester, siden 2005

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: Kursusformat, i alt 30 timer

LÆRINGSMÅL

- Viden om og forståelse for teorier, metoder, modeller og praksis inden for innovation og entreprenørskab samt anvendelsen af disse elementer i musikbranchen.
- Færdigheder i at anvende fagområdets teorier, metoder, modeller og praksis med henblik på idéudvikling, planlægning og ledelse af innovative og entreprenante projekter og aktiviteter.
- Kompetencer til, selvstændigt og i samarbejde med andre, at kunne arbejde med innovation, ledelse af innovative aktiviteter og opstart af nye projekter/virksomheder i musikindustrien samt
- At kunne identificere og tilegne sig supplerende viden og anvende relevante faglige redskaber i relation hertil.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen er en vekslen mellem teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret, forretningsdrevet, teknologidrevet samt intraprenøriel.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bliver bedømt på en individuel eksamen. Prøveformen er en selvvalgt, skriftlig opgave med efterfølgende mundtlig eksamination, hvor den studerendes kan redegøre for og uddybe sine faglige valg. Opgaven skal have et omfang af 15 normalsider.

Bedømmelsen er formativ/summativ, og den studerende bliver bedømt efter karakterskalaen med intern censur.

KURSUSBESKRIVELSE

Formålet med faget er at give den studerende grundlæggende indsigt i innovation og entreprenørskab, forståelse for disse fagområders indbyrdes relation og deres forbindelse til andre af uddannelsens fagområder. Gennem arbejde med de teorier og metoder, som anvendes inden for innovation og entreprenørskab, er det målet at gøre den studerende i stand til på et analytisk grundlag selvstændigt at kunne lede innovative projekter i musikindustrien og/eller starte en selvstændig virksomhed op i branchen under inddragelse af bl.a. organisatoriske, markedsmæssige og teknologiske perspektiver.

Kurset fokuserer på fire centrale områder omkring innovation, intraprenørskab og entreprenørskab i musikbranchen:

For det første fokuserer kurset på innovation i musikbranchen og andre kreative industrier, bl.a. på de særlige udfordringer og rammebetingelser, der er forbundet med innovative aktiviteter og innovation i musikbranchen.

For det andet fokuserer kurset på ledelse af innovationsprocessen og den entreprenante handling, som ligger bag samt de nøgleaktiviteter, der skal gennemføres i forbindelse med dette. De centrale aktiviteter i innovationsprocessen er:

- Idéskabelse, der omfatter kreativitet, erkendelse af muligheder og kilder til innovationer;
- Udvælgelse og vurdering af innovative idéer til videreudvikling;
- Gennemførelse af udviklingsaktiviteter, således at de udvalgte ideer bliver realiseret i konkrete løsninger;
- Værdiskabelse fra innovationer – hvordan sikres det, at der bliver skabt værdi fra de udviklede løsninger.

Det tredje og fjerde fokusområde i kurset omhandler intra- og entreprenørskab, hvilket skal forstås som gennemførelse af innovationsprocesser inden for rammerne af den eksisterende eller nyetableret virksomhed. Der bliver her lagt særligt vægt på, hvilke udfordringer der er forbundet med at gennemføre innovative processer i en allerede eksisterende organisatorisk kontekst versus opstart af en ny virksomhed med innovativt koncept/produkt/service. Herunder fokuserer kurset også på tilgang til samt formål og struktur af en forretningsplan og de udfordringer, som er forbundet med udarbejdelse af strategi i nystartede projekter af innovativ karakter. Der foregår altid virksomhedsbesøg som en del af faget.

FAG EKSTERNT, INTEGRERET MODUL, KA**KURSUSDETALJER**

Obligatorisk, 30 ECTS for hele faget

Niveau: KA (Komposition, Musiker og Musikproduktion)

Underviser(e): Selvstændigt projekt

Sprog: Dansk og engelsk

Tidspunkt for aktiviteten: 3. semester, siden 2015

Kursusformat   Projekt

LÆRINGSMÅL

For faget som helhed:

- Være i stand til at skabe og formidle musik og musikoplevelser, der er båret af et selvstændigt kunstnerisk udtryk.
- Besidde færdigheder inden for komposition, sangskrivning eller musikproduktion samt øvrige faglige færdigheder, der udvikler og understøtter den studerendes kunstneriske profil.
- Besidde evnen til at træffe og begrunde individuelle og kollektive valg i relation til egne værker.
- Besidde viden, der udvikler og understøtter den studerendes kunstneriske profil som komponist, sangskriver eller musikproducer.
- Have viden om metode og praksis inden for kunstnerisk udviklingsarbejde.
- Kunne placere egen kunstnerisk praksis i national og international sammenhæng.
- Være i stand til at reflektere kritisk over kunstneriske processer og resultater.
- Kunne varetage formidlingsvirksomhed i relation til fagfæller og ikke-specialister med udgangspunkt i eget kunstnerisk udviklingsarbejde.
- Selvstændigt og i samarbejde med eksterne samarbejdspartnere at kunne formulere, igangsætte og realisere kunstneriske projekter i en professionel, tværfaglig kontekst.
- Selvstændigt kunne tage ansvar for egen faglig udvikling og specialisering.

For entreprenørskabsdelen af faget specifikt:

- Besidde færdigheder ift. at skabe og styrke sin beskæftigelse som komponist, sangskriver eller musikproducer.
- Have viden om at omsætte ideer og muligheder til værdi.
- Have viden om arbejdsmarkedet og beskæftigelsesperspektiver indenfor det rytmiske musikområde.
- Kunne planlægge og gennemføre komplekse udviklingsopgaver, der kræver innovative løsninger.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen er praksisforankret og anvendelsesorienteret, med et forretnings- og kompetencedrevet afsæt, med udgangspunkt i den studerendes personlige, kunstneriske projekt.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bliver bedømt på en individuel eksamen. Prøveformen er mundtlig, og den studerende bedømmes formativt efter karakterskalaen. Den studerende bedømmes ved selvrefleksion samt projektmappe (procesbog). Ved bedømmelserne lægges der især vægt på den studerendes kunstneriske og faglige niveau, den studerendes færdigheder ift. at skabe og styrke sin beskæftigelse som komponist, sangskriver eller musikproducer samt den studerendes evne til at indgå i samarbejder med eksterne samarbejdspartnere.

KURSUSBESKRIVELSE

Faget skal gennemføres inden for rammerne af en offentlig eller privat virksomhed eller som freelancevirksomhed.

Selvstændigt arbejde, hvor den studerende igennem hele forløbet er tilknyttet en gennemgående vejleder, og hvor der også tilknyttes specifik, faglig vejledning.

For komponisten, sangskriveren og musikproduceren er det af afgørende betydning for det fremtidige, professionelle virke i et bæredygtigt arbejdsliv på et foranderligt arbejdsmarked at være i stand til selvstændigt og i samarbejde med andre at kunne formulere, igangsætte og realisere kunstneriske projekter i en professionel, tværfaglig kontekst samt selvstændigt at kunne tage ansvar for egen faglig udvikling og specialisering.

Faget omfatter følgende:

- Udvikling, planlægning, realisering og evaluering af egne skabende projekter, selvstændigt og i samarbejde med eksterne samarbejdspartnere.
- Refleksion over egne kunstneriske projekter;
- Skriftlig fremlæggelse af projektforslag;
- Identifikation og udvikling af færdigheder, viden og kompetencer der understøtter den studerendes kunstneriske profil.
- Innovation, rettighedsudnyttelse, virksomhedsopstart, kommunikation, networking, projektledelse, risikovillighed, forhandlingsteknik og fundraising.

Modulets konkrete faglige indhold indgår i en samlet studiehandlingsplan, som aftales med konservatoriet inden forløbet gennemføres.

I det eksterne, integrerede modul integreres fagområderne Music Creation, Entreprenørskab og Valgfag i ét, samlet projekt, som realiseres eksternt i en professionel kontekst, hvor den studerende videreudvikler sit selvstændige kunstneriske udtryk og sin skabende profil, videreudvikler og bringer sin entreprenørskabsfaglige viden og færdigheder i anvendelse med udgangspunkt i sin egen praksis samt videreudvikler andre relevante faglige færdigheder, som kan understøtte den studerendes faglige profil.

Syddansk Musikkonservatorium / SDMKG

ANTAL STUDERENDE I ALT: 259

ESBJERG 110 + ODENSE 149

MISSION OG VISION

Syddansk Musikkonservatorium har til opgave på kunstnerisk og, hvor det er relevant, videnskabeligt grundlag at give uddannelse i musik og musikpædagogik og tilgrænsende fagområder indtil det højeste niveau. Endvidere skal Syddansk Musikkonservatorium udøve kunstnerisk og pædagogisk udviklingsvirksomhed og kan på videnskabeligt grundlag drive forskning inden for institutionens fagområder. Endelig har institutionen til opgave at fremme vores kunstområde og det kulturelle liv, der knytter sig hertil, samt at udbrede kendskabet til arbejdsmetoder og resultater inden for vores fagområder.

Syddansk Musikkonservatorium uddanner musikere i international klasse, der kan og vil tage ansvar for egen karriere som udøvere, undervisere og iværksættere. Gennem aktualiseret videnproduktion i samspil med uddannelserne skaber SDMKG udvikling på sit felt og er samtidig en markant kulturinstitution, der bidrager til kunst- og kulturoplevelser lokalt, regionalt og nationalt.

UDDANNELSER

SDMKG udbyder treårige bacheloruddannelser og toårige kandidatuddannelser. Efter kandidatuddannelsen er der mulighed for at søge optagelse på solistuddannelsen, der normalt varer to år.

SDMKG tilbyder uddannelser inden for rytmisk og klassisk musik, folkemusik, kirkemusik, elektronisk musik og lydkunst, filmkomposition samt musikpædagogik. SDMKG har dertil en Master-uddannelse med to retninger, hhv. kreativ musikformidling og grundlæggende musikformidling.

ENTREPRENØRSKAB PÅ SYDDANSK MUSIKKONSERVATORIUM

I 2014 blev entreprenørskab indskrevet i studieordningerne for samtlige uddannelsesretninger, og der blev ansat en koordinator til at tage sig af området. Entreprenørskabsundervisningen ligger som et kortere forløb på tredjeåret af bacheloren; på alle fire semestre på kandidatuddannelsen og sammenlæst med KUV (kunstnerisk udviklingsvirksomhed) igennem hele solistuddannelsen.

Entrepreneurskabsaktiviteter har indgået i Syddansk Musikkonservatoriums rammeaftaler siden 2014.

ØVRIGE AKTIVITETER

Workshops: SDMKG tilbyder årligt en række workshops med fokus på entreprenørskab og arbejdsliv. Workshopsne, der udbydes i samarbejde med Dansk Musiker Forbund, er et tilbud til alle studerende, alumner og DMF-medlemmer og kan læses uafhængigt af hinanden. Formålet er, at man efter behov kan få viden, gode råd og nye færdigheder.

Karrieredage: Som en særlig karrieremæssig indsats har SDMKG siden 2014 iværksat to årlige karrieredage for alle studerende og alumner. Formålet er at skabe fokus på karrieremæssige spørgsmål, udfordringer og muligheder, der venter efter endt uddannelse. Karrieredagene imødekommer behovet for branchekundskab og viden om temaer som fx finansiering, skatteforhold for kunstnere og rettigheder, og inspirerer gennem bl.a. alumnefortællinger og oplæg fra aktører til refleksion over egne karrieremæssige muligheder og udfordringer. Dagene afsluttes med netværkscafé.

Entrepreneurskabspris: SDMKG har som et pilotprojekt siden 2014 uddelt et legat kaldet 'Entrepreneurskabsprisen'. Fra 2016 er prisen blevet en fast del af entrepreneurskabsfeltet i både Odense og Esbjerg, sponsoreret af DMF. Prisen er et legat på 10.000 kroner, der skal honorere særligt entrepreneurske initiativer blandt studerende på SDMKG, og dermed sætte fokus på arbejdsliv, karrieremuligheder og handlekraft.

FAG ENTREPRENØRSKABSMODUL (ESBJERG)

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 3 ECTS

Niveau: BA

Underviser(e): Interne og eksterne

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 5. semester, siden 2014

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 8 uger á 2 timer, i alt 16 timer

LÆRINGSMÅL

At den studerende ved afslutning af faget har tilegnet sig viden og færdigheder, der styrker evnen til at skabe og håndtere en karriere som udøvende musiker og underviser, herunder:

- Planlægger og gennemfører mindre projekter i samarbejde med andre;
- Forholder sig reflekterende til sin håndværksmæssige og kunstneriske faglighed og dertilhørende karrieremuligheder;
- Bliver opmærksom på eksisterende og nye muligheder for at bringe eget musikerskab i spil;
- Omformer idéer til målrettede aktiviteter.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret og kompetencedrevet, med afsæt i den studerendes kunstneriske projekt. I forbindelse med faget arbejder de studerende med fælles eller individuelle crowdfunding-projekter som læringsramme.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Faget består ved fremmøde samt bestået/ikke bestået. Bedømmelsen er formativ, og baseret på grundlag af projektets opnåede eller ikke opnåede mål i forbindelse med et crowdfunding-forløb. Den studerende får peer evaluering samt vurderer selv udviklingen af egne kompetencer. Crowdfunding er i udgangspunktet bestået /ikke bestået, og man kan sige at vurderingen ligger i praksis (har den studerende opnået målet for finansiering), ikke i en vurdering.

KURSUSBESKRIVELSE

Fagets formål søges opfyldt ved både teoretisk og praktisk undervisning inden for områderne:

- Karrieremuligheder som udøver og underviser
- Selvledelse og projektledelse
- Kommunikation (cv skrivning, ansøgninger, PR og brug af sociale medier).

Rammen for forløbet er, at de studerende udvikler og realiserer crowdfundingkampagner med udgangspunkt i selvvalgte projekter. Herigennem skærpes fokus på projektudvikling, produktbeskrivelse, budgetlægning, tidsstyring, kommunikation, netværk, brug af sociale medier m.v.

FAG ENTREPRENØRSKABSMODUL (ODENSE)

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 5 ECTS

Niveau: BA

Underviser(e): Interne og eksterne

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 5. semester, siden 2011

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 6 foredrag á 2 timer, i alt 12 timer

LÆRINGSMÅL

At den studerende ved afslutning af faget:

- Besidder basisviden om den danske, nordiske og internationale musikbranche, om kultur- og oplevelsesindustrien og kulturlivet generelt;
- Har redskaber til at forstå forholdene mellem musik- og kulturindustrien og musik- og kulturlivet;
- Har opnået kompetencer til at skabe sig en selvstændig platform med henblik på at sikre egen beskæftigelse og karriereudvikling;
- Kan identificere de udfordringer som et selvstændigt virke som musiker byder på;
- Besidder den viden og de kompetencer som kræves for at lede musikere og andre samarbejdspartnere i fælles eller selvstændige projekter;
- Kan arbejde tværfagligt og indgå i ikke-konventionelle samarbejdsrelationer både inden for og uden for musik- og kulturlivets og –industriens rammer.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret og kompetencedrevet.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Faget er et attestfag og består ved fremmøde samt bestået/ikke bestået. Bedømmelsen er formativ, dvs. at den studerende får peer evaluering samt selv vurderer udviklingen af egne kompetencer.

KURSUSBESKRIVELSE

En foredragsrække der fokuserer på relevante emner i forhold til den professionelle musikers/undervisers karrieremuligheder indenfor musikerhvervet. Bl.a.:

- Generel introduktion til faget og til hensigten med undervisningen
- Introduktion til musik-, medie- og kulturbranchen, til dens opbygning, centrale aktører og betydning for musik- og kulturlivet
- Introduktion til musik- og kulturlivet og dets organisationer, internationale, nationale, regionale såvel som lokale
- Møder med en række professionelle fra musik-, medie- og kulturindustrien, fra organisationer og institutioner og møder med selvstændigt virkende professionelle musikere
- Introduktion til ledelse og selvledelse, til projektskabelse og –ledelse/styring
- Introduktion til fundraising/projektfinansiering
- Udvikling og projektbeskrivelse af eget selvstændigt karrierefremmende projekt.

FAG **ENTREPRENØRSKAB**

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 11 ECTS

Niveau: KA

Underviser(e): Intern

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: 1. – 4. semester, siden 2014

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 3 x 8 uger á 2 timer, i alt 48 timer plus selvstændigt projekt med individuel vejledning

LÆRINGSMÅL

Ved fagets afslutning har du tilegnet dig viden og færdigheder, der styrker din evne til at skabe og håndtere en karriere som udøvende musiker og underviser.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret og kompetencedreven, med afsæt i den studerendes kunstneriske udvikling.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Bedømmelsen finder sted efter 4. semester. Bedømmelsen er både formativ og summativ, og vurderes efter karakterskalaen med intern censur.

Den studerende bedømmes ved en individuel eksamen ud fra selvrefleksion med afsæt i portfolio eller en skriftlig aflevering.

Den studerende laver en projektpræsentation med afsæt i 4. semesters selvvalgte projektarbejde.

Fremlæggelsen skal indeholde dokumentation af projektet med relevante bilag; dette kan eksempelvis være projektbeskrivelse, cv, budget og regnskab, pressemateriale, ansøgninger, lyd/billeddokumentation og refleksioner over processen.

Der lægges ved bedømmelsen vægt på projektets kvalitet, samt den studerendes evne til at reflektere over proces og egen læring, samt personlige karrieremæssige udfordringer.

KURSUSBESKRIVELSE

Faget entreprenørskab er et teoretisk og praktisk støttefag, der skal give grundlag for at skabe og håndtere en karriere som kunstner, udøvende musiker og underviser på sigt. De overordnede læringsmål er viden om musikbranchen, selvledelse, kommunikation og projektstyring, samt oplevet handlekompetence og en proaktiv tilgang til et professionelt virke med afsæt i kunstnerisk, musisk og pædagogisk faglighed.

Forløbet strækker sig over alle fire semestre på kandidaten med forskellige fokusområder, der har progressionen "indefra og ud". På de tre første semestre er der tilknyttet en semesterlærer, med overordnet ansvar for undervisning og tilrettelæggelse af evt. workshops og gæstelærere. Fjerde semester er undervisningsfrit praksissemester med enkelte workshops og individuel projektvejledning.

1. semester: Personligt lederskab: Mig selv som ressource – selvledelse, mål, motivation og styrker
2. semester: Kommunikation og medier – ansøgninger, pressemateriale, synlighed, cv m.v.
3. semester: Projektdesign - muligheder, værktøjer og projektledelse
4. semester: Projektrealisering – hands on/praksis og eksamen

Læringsmål samlet for modul 1 – 4 på kandidaten opdeles i de to kategorier viden og kompetence:

Viden om

- Karrieremæssige muligheder og udfordringer i relation til et virke som udøvende musiker og underviser
- Personligt lederskab
- Portfoliometode
- Kommunikation
- PR og formidling
- Økonomi, fundraising m.v.
- Projektdesign, projektledelse og projektrealisering
- Musikbranchen generelt

Færdigheder i (kompetence)

- At forholde sig nuanceret og reflekteret til sin egen kunstneriske faglighed, personlige styrker og karrieremuligheder
- At identificere egne udviklingspotentialer, formulere personlige læringsmål, og starte og vedligeholde de processer, som fører til målet
- Se eksisterende og nye muligheder for at bringe faglighed i spil
- At bruge portfolio som lærings- og præsentationsredskab
- At foretage kvalificerede valg i forhold til brug af sociale medier
- At kunne skrive målrettede og reflekterede presstekster, cv'er og ansøgninger
- At præsentere og formidle projekter og projektidéer klart og relevant til specifikke målgrupper (publikum, arbejdsgiver, fonde, spillesteder, presse m.v.)
- Selvstændigt at idégenerere, planlægge og udvikle projekter
- At omforme idéer til målrettede aktiviteter, med henblik på at skabe værdi – det være sig kulturelt, økonomisk eller socialt
- At identificere og skabe nye muligheder for bringe sin kunstneriske faglighed i spil
- Selvstændigt planlægge, gennemføre og evaluere projekter
- Professionelt håndtere de komplekse udfordringer, som er forbundet med en karriere som udøvende musiker og underviser på et omskifteligt arbejdsmarked

FAG ENTREPRENØRSKAB

KURSUSDETALJER

Obligatorisk, 10 ECTS (5 ECTS pr. studieår)

Niveau: Solistuddannelsen

Underviser(e): Interne og eksterne

Sprog: Dansk og engelsk

Tidspunkt for aktiviteten: 1. – 4. semester, siden 2015

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 16 uger á 3 timer, alt 48 timer, plus individuel vejledning

LÆRINGSMÅL

At den studerende ved afslutning af faget har tilegnet sig viden og færdigheder, der styrker evnen til at skabe og håndtere en karriere som udøvende musiker på højeste niveau, herunder at kunne:

- Identificere karrieremæssige muligheder og udfordringer i relation til et virke som udøvende musiker
- Selvstændigt planlægge, gennemføre og evaluere projekter
- Formidle projekter og idéer til relevante målgrupper
- Omforme idéer til målrettede aktiviteter med henblik på at skabe værdi – kulturelt, økonomisk eller socialt.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Teoribaseret, praksisforankret, anvendelsesorienteret, forretningsdrevet og kompetencedrevet, med afsæt i den studerendes kunstneriske udvikling.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

Faget er et attestfag og består ved fremmøde samt bestået/ikke bestået. Bedømmelsen er formativ, dvs. at den studerende får peer evaluering samt selv vurderer udviklingen af egne kompetencer.

KURSUSBESKRIVELSE

Fagets formål søges opfyldt ved både teoretisk og praktisk undervisning inden for områderne:

- selvledelse (personlige styrker og karrieremuligheder)
- kommunikation og præsentation (skriftlighed, PR, sociale medier, ansøgninger, formidling)
- projektdesign og projektledelse
- portfoliometode
- musikbranche- og arbejdsmarkedskendskab.

Center for Anvendt Kunstnerisk Innovation / CAKI

ANTAL STUDERENDE PR. ÅR: CA. 250

Uddannelser

CAKI er en tværinstitutionel medlemsorganisation for de kunstneriske uddannelser. Medlemmer af CAKI pr. januar 2017 er de fem videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner i København samt Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering. Derudover er tre kreative uddannelser tilknyttet CAKI som såkaldte associerede medlemmer: Tekstilformidlerne ved UCC, performancedesignerne fra RUC samt studerende fra AFUK/AMOC.

OM CAKI

CAKI er organiseret under Rytmask Musikkonservatorium og arbejder med en referencegruppe, der består af rektorerne ved de videregående kunstneriske uddannelser, der er medlem af CAKI. I CAKIs rammeaftale med Kulturministeriet for 2015 – 2018 lyder resultatmålet således:

”Via fokusområderne entreprenørskab, innovation og tværfaglighed vil CAKI bidrage til at styrke professionaliseringen af dimittender fra de kunstneriske uddannelser for at øge deres muligheder for et bæredygtigt arbejdsliv.”

MISSION OG VISION

CAKI bidrager til at styrke professionaliseringen af studerende fra de kunstneriske uddannelser gennem supplerende kurser og individuel rådgivning med fokus på entreprenørskab, innovation og tværfaglighed, samt som videncenter for skolerne i forbindelse med uddannelses- og kursusudvikling, der ligger inden for CAKIs videnområder.

CAKI skal bidrage til at øge dimittender fra de kunstneriske uddannelsers muligheder for et bæredygtigt arbejdsliv.

OM ENTREPRENØRSKAB PÅ CAKI

CAKI udbyder hvert år kurser og workshops inden for områderne virksomhedsopstart, fundraising og kommunikation for studerende ved de kunstneriske uddannelser i København. Dertil kommer individuel rådgivning af studerende, der ønsker at starte, planlægge og udføre et projekt eller starte egen virksomhed, eller som ønsker at udvikle deres tværfaglige eller -faglige praksis.

ØVRIGE AKTIVITETER

CAKI udgiver publikationer og læringsmateriale med fokus på entreprenørskab og professionalisering af kunstneren bl.a. CAKI Håndbøgerne og CAKI Miniguider. Derudover udgiver CAKI også publikationer, der samler op på viden om entreprenørskabsaktiviteter på de enkelte kunstskoler.

CAKI er også udvikler af, og vært for, arrangementer inden for entreprenørskabsfeltet, herunder EntreNord Konferencerne, der blev afholdt i København i 2012 og 2014. CAKI varetager ligeledes driften af Entrenord.dk, der deler erfaringer og viden om entreprenørskabsundervisning i de kunstneriske fag til undervisere på tværs af Norden. EntreNord er et samarbejde med Nordisk Ministerråd omkring rådets indsats for udviklingen af de kreative og kunstneriske erhverv i de nordiske lande.

KURSUS FORRETNING BAG TALENTET

KURSUSDETALJER

Valgfrit kursus, 5 ECTS

Niveau: For alle studerende ved CAKIs medlemsskoler (på tværs af kunstskoler, linjer, årgange, etc.)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Afholdes to gange årligt, siden 2011

Kurset blev udviklet med støtte fra Fonden for Entreprenørskab

KURSUSFORMAT

Kursus: 7 kursusgange á 4 timer, i alt 28 timer

LÆRINGSMÅL

- Forståelse for grundlæggende forretningsmodeller og virksomhedstyper
- Evnen til at omsætte egen faglighed til handling, ydelser og services
- Grundlæggende kompetencer inden for idérealisering på projekt- eller forretningsniveau
- Evnen til at prissætte egne kunstneriske produkter, ydelser og services
- Grundlæggende viden om ophavsret i en kunstnerisk kontekst
- Basisviden om skat og moms samt evnen til at udforme et driftsbudget og regnskab over et projekt eller en mindre virksomhed
- Forståelse for målgruppe, valg af kommunikationskanaler og markedsføring af et kunstnerisk virke
- Grundlæggende viden om selvledelse og organisering

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserer sig på en kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekter.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende blev bedømt på aktiv deltagelse og selv-refleksion, men der er ingen bedømmelse eller evaluering af den studerendes præstation. Det er dog muligt for den studerende at supplere kurset med personlig rådgivning/mentorforløb hos CAKI, fx med fokus på udvikling af en forretningsidé eller -model. Der er i så fald fokus på en formativ proces, men der finder stadig ingen bedømmelse sted.

Hvis kurset tages som valgfag, finder bedømmelse sted på baggrund af en skriftlig aflevering, der bedømmes bestået/ikke bestået.

KURSUSBESKRIVELSE

Forretning Bag Talentet er et kursus med fokus på etableringsmuligheder og opstart af selvstændig virksomhed indenfor de kunstneriske fag. Virkeligheden for størstedelen af dimittenderne fra de kunstneriske uddannelser er, at de etablerer sig som selvbeskæftigede. På kurset lærer de studerende at tage hånd om denne udfordring gennem emner som selvledelse, kommunikation, fundraising, økonomi samt forretningsudvikling, -etablering og – realisering inden for de kunstneriske fag.

Opstart Første gang handler om opstartsfasen af dit professionelle virke. Her er det vigtigt, at du stiller dig selv de rette spørgsmål for at afklare, hvem du er, og hvad dine ambitioner er. Det kan hjælpe dig til at anvende og udvikle dine kompetencer til de forskellige typer opgaver, du skal kunne udføre som selvstændig. Vi gennemgår også de forskellige elementer i en forretningsmodel, som du kan tilpasse dit professionelle virke.

Kunstnerens virksomhed Under overskriften 'Hvad konstituerer en kunstnerisk karriere' undersøger vi overgangen fra studieliv til arbejdsliv, kunstnerens praksis som selvstændig virksomhed og opbygningen af et professionelt kunstnerisk virke. Kurset handler om, hvordan du identificerer dine kompetencer og bygger en forretningsmodel på disse, hvordan du på smarteste måde får mest ud af dit arbejde og dine værker, hvordan du italesætter dine ambitioner og lærer at styre din karriere i en sund retning.

Prissætning & forhandling Hvordan bestemmes prisen på din viden, ydelser og tid? Hvordan prissætter du i forhold til andre? Hvad er en forhandling, og hvordan lykkes den? På kurset får du værktøjerne til at afklare, hvad dit arbejde og talent er værd i kroner og øre. Du vil måske opdage, at du sælger dine ydelser for billigt, eller at din kunde egentlig ikke går så højt op i din pris. Efter denne undersøgelse kigger vi nærmere på forhandlingsprocessen. En forhandling kan have mange udformninger, fra få sekunder til lange korrespondancer, og have mange forskellige faser og forskellige forhold, der kræver opmærksomhed og forberedelse.

Økonomi og regnskab En kunstnerisk virksomhed må som alle andre virksomheder have en sund økonomi for at kunne overleve i længden. Derfor skal du vide, hvordan du vil håndtere din økonomi. På kurset lærer du, hvordan du holder styr på dit regnskab og budget, så du altid har et systematisk overblik, der giver dig ro til at koncentrere dig om, hvad der er vigtigt i dit kunstneriske virke. Vi ser nærmere på, hvordan du skal håndtere skat og moms, så du kan være sikker på, hvad du må trække fra, og hvordan du korrekt indberetter udgifter og indtægter.

PR & markedsføring Hvordan synliggør du en kunstnerisk værdi, og hvordan skaber og vedligeholder du et kunstnerisk brand? På kurset vil du lære at anskue PR og markedsføring på forskellige måder og derved nå ind til en strategi, der passer til dine værdier, dine målgrupper og måske også dem, du ikke vidste var en del af dit kundegrundlag. Vi ser nærmere på, hvordan du bruger sociale medier og deres funktioner og værktøjer, hvordan du synliggør dig selv, og hvordan du adskiller dig fra mængden, dine kollegaer og konkurrenter.

IPR – Intellectual Property Rights Hvad er ophavsret, og kender du dine rettigheder? Et kunstnerisk virke, der arbejder med originale idéer, er helt naturligt bundet sammen med ophavsretten. På kurset lærer du, hvad ophavsret er i en kunstnerisk kontekst - for eksempel hvor grænsen går mellem inspiration og kopiering, hvornår et værk er originalt nok til at være beskyttet af din ophavsret, og hvilke økonomiske fordele du har i kraft af din ophavsret.

KURSUS ENTREPRENØRSKAB OG LEDELSE

KURSUSDETALJER

Obligatorisk kursus, ingen ECTS

Niveau: KA, Den Danske Filmskole/fotografer + Den Danske Scenekunstscole/scenografer

Underviser(e): Eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Pilotprojekt, forårssemestret 2014. Tilrettelagt af CAKI

Kurset blev udviklet med støtte fra Fonden for Entreprenørskab.

KURSUSFORMAT

Projekt: 4 uger, 12 timer ugentligt

LÆRINGSMÅL

- Større forståelse for den entreprenørielle proces
- Evner til at omsætte faglighed til handling, ydelser og services
- Evnen til at samarbejde på tværs af faggrænser
- Bedre og mere konstruktivt samarbejde i processen
- Større bevidsthed om egen arbejdspraksis
- Større bevidsthed om egne læringsmål og styrket læring
- Styrket personlig gennemslagskraft og foretagsomhed

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserede sig dels på en teoribaseret tilgang, dels på en praktisk- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekter.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende blev bedømt på aktiv deltagelse, selv-refleksion, feedback fra rådgiver/coach, præsentation af prototype samt en afsluttende samlet præsentation (pitch). Bedømmelsen var summativ, og den studerende blev vurderet ud fra ovennævnte læringsmål med bestået/ikke bestået.

Bedømmelsen blev foretaget af undervisere med intern censur.

KURSUSBESKRIVELSE

På kurset fik de studerende læring og træning i at styre processen, produktionen, samarbejdet, formidling og ledelse i forhold til udvikling og eksekvering af en produktion på tværs af kunstneriske fagområder. Kurset var bygget op som en vekselvirkning mellem faglige og metodiske input, workshops med samarbejdsøvelser, individuelle opgaver og rådgivning.

Kurset havde fire fokusområder:

Iværksætteren som leder De studerende fik indsigt i, hvordan eget (personligt) lederskab kan understøtte det entreprenante mindset. De studerende blev indført i grundlæggende greb som afklaring af personlige ledelsesmæssige værdier og mål, forståelse for ledelse som en service, viden om test, modeller og ledelsesredskaber, samt strategi for intern og ekstern kommunikation. Disse skulle hjælpe de studerende til at opbygge en gennearbejdet ledelsesmæssig retning og profil for deres arbejde.

Personlig gennemslagskraft og netværk Kurset arbejdede med at gøre den mundtlige præsentation personlig og levende, og den studerende fik redskaber til at dulme sin nervøsitet. Hovedvægten lå på at styrke den enkelte studerendes unikke stil, dér hvor de brænder igennem personligt og professionelt.

Holdsatning De studerende fik læring og øvelse i at sammensætte det optimale hold til en given produktion eller opgave. De blev trænet i, hvordan grupper går gennem forskellige faser, og hvordan du kan bruge de udfordringer og problemer, der opstår, til at blive bedre til at samarbejde og til at forbedre det endelige koncept/produkt ved at have et fælles øje på den større helhed.

Evaluering De studerende blev introduceret for evalueringsværktøjer efter systemiske og anerkendende metoder. Værktøjerne hjalp den studerende til at forstå evalueringsprocessen samt gav viden om, hvordan de anvender redskaber og metoder på egne produktioner.

KURSUS INKUBATOR

KURSUSDETALJER

Valgfrit, skolerne vurderede lokalt tildeling af ECTS-points

Niveau: For alle studerende ved CAKIs medlemsskoler (på tværs af skoler, linjer, årgange, etc.)

Underviser(e): Eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Forårssemestret 2011

Kurset blev udviklet med støtte fra Fonden for Entreprenørskab, i samarbejde med CSE Lab og Republikken.

KURSUSFORMAT

Kursus/workshop: 13 ugers fuldtid

Mentorforløb: Undervejs skulle deltagerne finde en mentor, der kunne følge dem efter forløbets afslutning.

Rådgivning: Deltagerne fik tilbudt to afklarende samtaler hos en professionel coach.

LÆRINGSMÅL

- have udviklet handlingskompetencer som iværksætter og/eller freelancer
- kunne arbejde praktisk med den dynamiske projektdesignmodel
- kunne reflektere kritisk over egne kompetencer og evner; individuelt såvel som i grupper
- have oplevet en åbning af muligheder i forhold til et fremtidigt arbejdsliv/arbejdsfelt
- kunne føre en idé til handling ved at have praksiserfaringer med projektstyring og -ledelse
- have gennemført en entreprenøriel proces og dermed kunne udvikle bæredygtige forretningsmodeller for sig selv og med andre.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserede sig dels på en teoribaseret tilgang, dels på en praktisk, anvendelses-, forretnings-, design- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekter.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende blev bedømt på aktiv deltagelse, selv-refleksion, portfolio/procesbog, forretningsmodel/-plan, pitch, feedback fra mentor, feedback fra den professionelle branche, peer evaluering og en prototype.

Bedømmelsen var således både summativ ud fra ovennævnte læringsmål og formativ, idét de studerende fik konkret feedback af medlemmerne fra styregruppen.

KURSUSBESKRIVELSE

INKUBATOR var et 13 ugers karriereudviklings- og iværksætterforløb for kandidatstuderende og dimittender. Kunne følges som valgfag, projektperiode, eller som et forløb i egen idé/virksomhed. Formålet var:

- at give de studerende en praktisk samt teoretisk indføring i dynamisk projektdesign
- at styrke de studerendes forståelse for udviklingsprocesser, inkl. brug af gruppe/team-feedback
- at udvikle de studerendes kompetencer indenfor handling, relationer og forandring ved at udvikle de studerendes faglige kompetencer som kreativ iværksætter
- at styrke de studerendes entreprenørielle mindset

Gennem forløbet fik de studerende erfaring med følgende fagspecifikke redskaber: procesredskaber, idéudvikling, afklaring af mål, formål & værdier, konceptdesign, netværk mapping, branding, kundekontakt, salg, forretningsmæssig forståelse, udvikling af forretningsmodeller, tilrettelægning af projektplan og præsentationsteknik og pitching. Derudover fik de mulighed for at afprøve processen fra projekt til forretningsmodel.

Optagelse INKUBATOR havde tolv pladser. For at blive optaget skulle den studerende sende sin motivation for at være med. Motivationen skulle kort beskrive en idé (forretningsidé eller koncept-idé).

Metode og struktur Læringen fandt sted i en veksling mellem teoretiske input og praktisk handling og afprøvning. Forløbet var bygget op over to principper: Kaospiloternes kompetencemodel samt Dee Hocks model for dynamisk projektdesign. Læringsprincipperne for INKUBATOR var, at læring skal funderes i praksis og understøttes af (erfaret) viden. Læringen skal være intentionel og meningsfuld, foregå reflektivt gennem en naturlig progression og være eksperimentel og involverende. Formålet er at fordre selvstændig adfærd og foretagsomhed. De 13 uger var opdelt i moduler, der fulgte principperne i Dee Hocks projektdesign (idé, behov, formål, værdier, koncept, team, struktur og praksis). Indholdet var bygget op med følgende elementer:

Input Hver uge bliver de studerende eksponeret for et input – teoretisk samt praktisk. Fx et foredrag om dynamisk projektdesign eller workshop i salg og prissætning. For at kunne udfolde og mestre selve projektdesign-modellen efterfølgende, var fokus på at omsætte teori til praksis. Derpå fulgte oplæg, som satte fokus på vigtigheden i beslutningstagning og timing; værdier og værdikæder; og det at kunne handle på sine ideer. Kommunikation, gruppedynamik og kunderelation var ligeledes i spil.

Cases Under forløbet blev forskellige cases præsenteret og diskuteret. Ved primært at gøre brug af cases blandt Republikkens indbyggere, blev deltagerne bekendt med, at der er flere måder at være kreativ entreprenør på. Én af indbyggerne fra Republikken var samtidig den studerendes peer under forløbet.

Mentor Under forløbet skulle deltagerne finde en mentor. Det kunne være for projektidéen eller en person, hvis faglighed kunne være relevant for ønsker og visioner for fremtiden.

Teams INKUBATOR blev inddelt i mindre tværfaglige teams, som fulgte hinanden gennem forløbet. Hver uge afholdtes teammøder med sparring, refleksion og opfølgning. Teams gav en indsigt i fordelene ved at dele viden og idéer og i at arbejde tværfagligt og reflektivt med andre.

KURSUS FUNDRAISERWORKSHOP

KURSUSDETALJER

Valgfrit kursus, ingen ECTS

Niveau: For alle studerende ved CAKIs medlemsskoler (på tværs af skoler, linjer, årgange, ect.)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Afholdes to gange årligt, siden 2011

KURSUSFORMAT

Workshop: 2 dage á 3 timer, i alt 6 timer

LÆRINGSMÅL

- Kan researche og finde relevante fonde og legater
- Kan planlægge ansøgningsprocessen og udarbejde en fundraisingkalender
- Kan udarbejde en tidsplan, et budget og en projektbeskrivelse for et kunstnerisk projekt
- Kan formidle det kunstneriske projekt til fonde, legater, samarbejdspartnere og andre aktører inden såvel som uden for det kunstneriske fagområde.

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserer sig på en praksis-, anvendelses- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekter.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bedømmes på aktiv deltagelse og selv-refleksion, men der er ingen bedømmelse eller evaluering af den studerendes præstation. Det er dog muligt for den studerende at supplere workshopen med personlig rådgivning hos CAKI. Der er i så fald fokus på en formativ proces, men der finder stadig ingen bedømmelse sted.

KURSUSBESKRIVELSE

Formålet med CAKIs Fundraiserworkshop er at gøre de studerende bekendte med forskellige fonde, legater og sponsorer, samt give dem redskaber til at planlægge ansøgningsprocessen og skrive en velformidlet ansøgning med relevante bilag.

De studerende behøver ikke arbejde på et konkret projekt for at være med i workshoppen, men hvis de har et, opfordres der til, at de arbejder med det i de forskellige øvelser.

KURSUS PORTFOLIOWORKSHOP

KURSUSDETALJER

Valgfrit kursus, ingen ECTS

Niveau: For alle studerende ved CAKIs medlemsskoler (på tværs af skoler, linjer, årgange, etc.)

Underviser(e): Intern og ekstern

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Afholdes to gange årligt, siden 2016

KURSUSFORMAT

Kursus: 2 kursusgange á 2 timer, i alt 4 timer. Derefter individuel sparring og peer feedback.

LÆRINGSMÅL

- Evnen til at analysere og omsætte personlige og professionelle værdier
- Grundlæggende kompetencer indenfor synlighed og formidling
- Evnen til at identificere og iscenesætte egen tekniske og kreative profil
- Evnen til målrettet at kuratere egne værker til modtageren
- Evnen til at iscenesætte personlige kendetegn i eget brand
- Forståelse for skabelsen af egen digitale identitet
- Evnen til at bruge portfolien i egen udviklingsproces
- Basisviden indenfor digitale platforme og kombinationsmuligheder

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserer sig på en kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske virke.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bedømmes på aktiv deltagelse, selv-refleksion og evaluering af deres individuelle hjemmearbejde. Der er ingen udprøvning af den studerendes præstation.

KURSUSBESKRIVELSE

Mange studerende på kunsthøjskolerne oplever en udfordring i forhold til at formidle deres kunstneriske virke på en tilfredsstillende og fyldestgørende måde. Spørgsmål som hvordan man kuraterer sit eget virke og hvilken stil og tone, der vil være med til at understøtte ens kunstneriske profil, melder sig før eller siden hos de fleste studerende, og i det store landskab af medier og udbud kan det være svært at navigere og få afklaring omkring sin fremtræden.

Portfolioworkshop er en workshop med fokus på udviklingen og formidlingen af det kunstneriske brand. Workshopen tager udgangspunkt i portfolien som et vigtigt redskab til at brande og synliggøre en professionel kunstnerisk profil i en uddannelsesmæssig kontekst eller i en professionel sammenhæng. Portfolien kan således både have som mål at synliggøre udviklingen og processen i et kunstnerisk virke, herunder at formidle en teknisk og kunstnerisk udviklingsproces, såvel som have en mere kommerciel målsætning, der måske handler om at sælge produkter eller formidle éns faglige profil, fx i forbindelse med jobsøgning. Workshopen har som mål at motivere, inspirere og lære de studerende, hvordan de kan sammensætte deres portfolio ud fra egne personlige og professionelle værdier.

KURSUS CAKI PITCH FORUM

KURSUSDETALJER

Valgfrit kursus, ingen ECTS

Niveau: For alle studerende ved CAKIs medlemsskoler (på tværs af skoler, linjer, årgange, etc.)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Efterårssemestret 2015

KURSUSFORMAT

Workshop: Én dag á 4 timer

LÆRINGSMÅL

- Grundlæggende viden om idérealisering
- Grundlæggende redskaber til pitch- og præsentationsteknik

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Undervisningen baserer sig på en praksis-, anvendelses- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekter.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende blev bedømt på selv-refleksion, pitch, prototype, feedback fra rådgiver eller coach samt feedback fra den professionelle branche. De studerende, der pitched et projekt, blev vurderet formativt af et feedbackpanel bestående af interne og eksterne peers, men uden censur og bedømmelse.

KURSUSBESKRIVELSE

Formålet med workshoppen var tredelt: Dels at give de studerende konkrete redskaber til idérealisering samt pitch- og præsentationsteknik, dels at videregive konkrete erfaringer med pitch og idérealisering gennem to studerendes fortællinger, samt dels at give de studerende mulighed for at pitche deres egen projekt- eller virksomhedsidé over for publikum og et feedbackpanel.

Formålet blev realiseret gennem oplæg med fokus på:

- Præsentation af teknikker i idérealisering (fx aktivitetsskemaer og planlægningsværktøjer) og pitch (fx målgruppeforståelse og NABC-metoden). Oplæggene blev holdt af hhv. Morten Øhlenschläger Andersen og Line Zachariasen fra CAKI.
- Anvendelse af værktøjerne i en konkrete kunstnerisk sammenhæng. Oplæggene blev holdt af de to tidligere kunstneriske studerende arkitekt Christel Nisbeth og scenograf Julian Juhlin.
- Egen anvendelse og feedback via et åbent pitchforum. Fem studerende fik mulighed for at pitche deres idé foran publikum og en jury bestående af ovenstående oplægsholdere samt Jakob Bak, der arbejder med projekt- og idérealisering på Copenhagen Institute of Interaction Design (CIID). Oplægsholderne fik konkret feedback på idérealisering/potentiale i ideen samt på deres præsentationsteknik.

KURSUS CAKI RÅDGIVNING

KURSUSDETALJER

Valgfrit, ingen ECTS

Niveau: For alle studerende ved CAKIs medlemsskoler (på tværs af skoler, linjer, årgange, etc.)

Underviser(e): Interne og eksterne undervisere

Sprog: Dansk

Tidspunkt for aktiviteten: Afholdes løbende, siden 2011

KURSUSFORMAT

Rådgivning: Rådgivningsforløb af varierende omfang og karakter efter behov

LÆRINGSMÅL

Ingen

TILGANG TIL UNDERVISNINGEN

Rådgivningen baserer sig på en praksis-, forretnings- og kompetencedrevet tilgang med afsæt i de studerendes kunstneriske projekter, ambitioner eller intentioner.

PRØVEBESTEMMELSER OG BEDØMMELSE

De studerende bliver bedømt på aktiv deltagelse, selv-refleksion, portfolio/procesbog, forretningsmodel/-plan, pitch, prototype, feedback fra rådgiver.

Der er ingen bedømmelse, men rådgivningsforløbet har formativ karakter, da der arbejdes konkret med den studerendes fremadrettede udvikling.

KURSUSBESKRIVELSE

CAKI tilbyder individuelle rådgivningsforløb for studerende, der søger råd og vejledning i forbindelse med studie, karriere eller kunstneriske ideer og projekter. Formålet med rådgivningen er at styrke de studerendes professionalisering med udgangspunkt i deres kunstneriske faglighed. Rådgivningen kan tage udgangspunkt i en projekt- eller forretningsidé, der skal styrkes, et kommende studieophold, hjælp til fundraising eller cv og kompetenceopbygning, eller noget helt andet, som den studerende har behov for at have en dialog om.

Rådgivningen er individuelt tilrettelagt og kan have forskellig form alt efter rådgivningens fokus. I nogle tilfælde er ét enkelt møde tilstrækkeligt, mens andre har brug for længerevarende rådgivningsforløb. Rådgivningen er dialogbaseret, og den studerende indleder rådgivningen med at fortælle om udgangspunktet, egne erfaringer samt formålet med rådgivningen.

INTERVIEWS OG ARTIKLER

”Branchekendskab og entreprenørskab er jo bare ord”

På Kunstakademiets Billedkunstskoler er det hverken udviklingen, afholdelsen eller bedømmelsen af entreprenørskabsaktiviteter, der er den største udfordring. Det er derimod opfattelsen af begrebet entreprenørskab. Men erstatter man begrebet med fx ’selvorganisering’ er det slet ikke så langt væk fra en kunstnerisk praksis, som man umiddelbart skulle tro, fortæller rektor Sanne Kofod Olsen.

Af Line Zachariasen og Pernille Skov

”Egentlig gør de studerende det jo i forvejen. Tænk og agerer entreprenant. Hvis man ser på de fire dimensioner, entreprenørskab ofte måles på, så er de tre af dem – handling, kreativitet og personlig indstilling – en væsentlig del af uddannelsen her på kunstakademiet.¹ De tre ting er jo essensen i den kunstneriske praksis. Som kunstner skal du kunne tænke kunstnerisk og kreativt, og du skal kunne handle selv, med alt hvad det indebærer af tvivl, usikkerhed og kompleksitet. Det er jeg helt 100 procent sikker på, de studerende kan. Og lige her er kvalitetssikringen stor. De studerende har hele tiden opfølgningssamtaler med deres professorer, så de reflekterer, vurderer og kritiserer rigtig meget.

På den måde opfylder de studerende mange af entreprenørskabskriterierne, og de er rigtig gode til dem. Det er os her på skolen, der skal sørge for, at den fjerde faktor – omverdensforståelse – kommer i spil på en mere nuanceret måde. Omverden bliver i konteksten af den kunstneriske praksis ofte fortolket som den internationale kunstscene, men omverden er meget mere end det. Det er alle de muligheder, der er for en kunstner i den verden, de kommer ud til efter Akademiet. Og det kan vi sagtens udfolde meget mere.”

”Som kunstner skal du kunne tænke kunstnerisk, og du skal kunne handle selv, med alt hvad det indebærer af tvivl, usikkerhed og kompleksitet.”

Nyt system for bedømmelse og evaluering

”Et af læringsmålene i studieordningen er, at de studerende skal kunne reflektere over deres egen kunstneriske praksis og relatere denne til kulturelle sammenhænge. Det er op til den enkelte professor at lave samarbejdsforløb med organisationer og kulturinstitutioner, som fx når Billedhuggerkolen samarbejder med Skovsnogen Artspace eller Horsens Statsfængsel. I de samarbejder er det selvfølgelig kunsten, der er i centrum, men de studerende får samtidig kendskab til branchen og forståelse for netværksrelationer og projektledelse.

Det er undervisningsforløb, som ikke er beskrevet i studieordningen, men fordi vi i øjeblikket arbejder på at kvalitetssikre uddannelserne, så prøver vi også at få sådanne aktiviteter integreret i undervisningsstrukturen for at synliggøre, hvordan denne form for undervisning relaterer sig til specifikke læringsmål og kompetencer, som fx omverdensforståelse og branchekendskab. Samtidig skal vi også finde en måde, hvorpå vi kan anskueliggøre, hvad de studerende har lært.

---

¹ De fire dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling defineres som en teoretisk forståelsesramme for det særligt entreprenorielle og innovative i forskellige undervisningssammenhænge. Se *Progressionsmodel: Entrepreneurskab og Innovationsundervisning*, af N. Nybye og A. Rasmussen, udgivet af Fonden for Entrepreneurskab, april 2013.

Indtil nu har kvaliteten, og hvorvidt læringsmålene bliver opfyldt, været målt ud fra den enkelte professors vidnesbyrd og på dimittendundersøgelsen, der bliver foretaget hvert fjerde år. Selvfølgelig har vi eksterne censorer med til bedømmelse af afgangprojektet, hvor den studerende beskriver sit kunstneriske projekt og den sammenhæng, det indgår i. Her skal den studerende bl.a. gøre rede for det kunstneriske, metodiske og eventuelt teoretiske grundlag, hans/hendes arbejde forholder sig til, hvorledes arbejdsprocessen er forløbet og det valgte medies udtryksmuligheder. Men den sammenhæng, der er mellem læringsmålene og de fire entreprenørielle dimensioner, bliver ikke eksplicit bedømt i forhold til afgangprojektet.

Den eksisterende praksis for bedømmelse indeholder således ikke en bedømmelse af alle læringsmål, og på hvilket grundlag de er opnået, og det kan blive et problem i forhold til den akkreditering. Billedkunstskolerne står til at skulle igennem. Derfor skal vi arbejde med at finde et system, der kan samle op på de studerendes læring, og som supplerer vores afangsbedømmelse, der udelukkende fokuserer på værkpraksis.”

”Men den sammenhæng, der er mellem læringsmålene og de fire entreprenørielle dimensioner, bliver ikke eksplicit bedømt.”

Udfordringen

”Jeg oplever, de studerende tager imod entreprenørskabsaktiviteter med en vis skepsis. Mange kan ikke se, hvorfor det retter sig mod dem. Ofte bliver det også italesat negativt i kunstverdenen. Der er en dominerende selvforståelse om, at man ser sig selv som værende ’uden for systemet’. Det er let at sige for dem, der sidder inde i det allermest etablerede felt og sælger en masse værker – og de er jo i sidste ende heller ikke ’uden for systemet’. At gøre den selvforståelse til en slags idégrundlag for den billedkunstneriske uddannelse er måske ikke så heldigt. Selvom det er vigtigt at værne om den kunstneriske frihed, og at kunstneren er fri og arbejder med udgangspunkt i sin egen intention, så er der jo alligevel en omverden, alle skal forholde sig til i en eller anden grad. Hvis man vil stå ved siden af systemet, hvad lever man så af? At være postbud? Det er selvfølgelig et legitimt valg, som nogle kunstnere tager, fordi de sætter deres kunstneriske frihed meget højt og ikke vil gå på kompromis med deres værkpraksis, men de fleste kunstnere foretrækker vel i sidste ende at agere i den verden, han eller hun lever i, eller skal leve af.

Derfor er den største udfordring, at mange kunstnere – studerende og professionelle kunstnere – forbinder entreprenørskab med noget erhvervsrettet og ’neoliberalt’, som vil skade den skabende kraft og den subjektivitet, der er hele grundlaget for kunstneren. I stedet vil det være en fordel at se det som noget, der understøtter muligheden for at skabe kunst – at entreprenørskab er et værktøj, et hjælpemiddel i den professionelle kunstners praksis. Som kunstner kompromitterer man næppe den kunstneriske frihed ved at vide noget om, hvordan man kan organisere sin praksis, så ens arbejdsliv hænger sammen, også økonomisk.“

” Derfor er den største udfordring, at mange kunstnere – studerende og professionelle kunstnere – forbinder entreprenørskab med noget erhvervsrettet og ’neoliberalt’, som vil skade den skabende kraft og den subjektivitet, der er hele grundlaget for kunstneren.”

Fra entreprenørskab til selvorganisering

”Egentlig er branchekendskab og entreprenørskab jo bare ord. Og det er ord, der bruges mange steder, bare ikke i kunstverdenen. De dækker over en bred vifte af alle mulige ting, som fx selvstændighed, individuel praksis, kollektive samarbejder eller samarbejder med gallerier og omverdenkendskab i det hele taget. I vores verden kalder vi ’branchekendskab’ for ’kendskab til kunstverdenen’ og ’entreprenørskab’ for ’selvorganisering’. Men uanset hvad vi kalder det, så handler det i sidste ende om, at de studerende motiveres og ved, at det er nødvendig viden for dem i forhold til deres kunstneriske praksis. Selvorganisering eller entreprenørskab om man vil, kan give de studerende en frihed til at arbejde kunstnerisk, fordi det dækker over nogle værktøjer, der er vigtige i forhold til det kunstneriske virke. De studerende bør vide, at det ikke skader deres kunstneriske frihed at vide noget om, hvordan branchen – kunstverdenen – fungerer. Snarere tværtimod.”

Læringsmål i Billedkunstskolernes studieordningen, der knytter an til de fire dimensioner handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling:

BFA-uddannelsen:

- At kunne forstå, formidle og reflektere over egen kunstnerisk praksis samt relatere denne til relevante teoretiske, historiske og kulturelle sammenhænge.
- Kunne vurdere kunstneriske udfordringer samt praktiske og teoretiske problemstillinger og på den baggrund træffe selvstændige og fagligt begrundede valg i en kunstnerisk proces.
- Kunne håndtere komplekse og uforudsigelige billedkunstneriske processer.
- Selvstændigt kunne indgå i fagligt og tværfagligt samarbejde.
- Kunne identificere egne læringsbehov og tage ansvar for samt strukturere egen læring i forskellige læringsmiljøer.

MFA-uddannelsen:

- Kunne udvikle, formidle og reflektere over egen kunstnerisk praksis samt placere denne i historiske og teoretiske sammenhænge,
- Kunne foretage en professionel vurdering af kunstneriske udfordringer samt praktiske og teoretiske problemstillinger og på den baggrund træffe selvstændige valg på et højt fagligt niveau.
- Kunne varetage kunstnerisk formidlingsvirksomhed på et højt niveau over for både fagfæller og ikke-fagfæller, herunder kunne diskutere professionelle og relevante teoretiske problemstillinger med både fagfæller og ikke-fagfæller.
- Kunne navigere professionelt i komplekse og uforudsigelige billedkunstneriske processer.
- Selvstændigt kunne igangsætte og gennemføre fagligt og tværfagligt samarbejde og påtage sig et professionelt ansvar.
- Selvstændigt kunne tage ansvar for egen faglig udvikling og specialisering.

”Målet er et eller andet sted at nedlægge faget entreprenørskab”

På Det Jyske Musikkonservatorium er entreprenørskab lagt ind som en fast del af både bachelor- og kandidatuddannelsen. Her fortæller udviklingsleder på konservatoriet Astrid Elbek, hvordan DJM fremmer de studerendes entreprenørielle kompetencer gennem evalueringsformer som læringsportfolio, samarbejdsprojekter og selvstændige projekter samt ekstra-curriculære aktiviteter.

Af Line Zachariasen og Pernille Skov

”På Det Jyske Musikkonservatorium ser vi entreprenørskab som innovation + added value (’yderligere værdi’, red.). Det kan være i betydningen af socialt entreprenørskab, hvor værdien fx er øget livsglæde for demente på hospitaler, eller andet, der bidrager positivt til samfundet. Vi vil rykke ved de studerende, der bare siger ’ok, vi vil lave en plade og så på turné’. For det kan de fleste her på konservatoriet jo finde ud af. Vi vil have de studerende til at tænke ’hvordan kan det, jeg kan, give værdi til andre?’. Derfor vil vi heller ikke se fiktive projekter. De studerende skal arbejde med virkeligheden. De skal turde noget, og de skal sætte det, de gør i kontekst og i relation til samfundet. For som musiker er du altid i en kontekst, og du skal arbejde i den kontekst og i samarbejde med andre. Det giver vi de studerende redskaberne til – reflektivt og i grupper.

”Vi vil rykke ved de studerende, der bare siger ’ok, vi vil lave en plade og så på turné’.”

På bacheloren skal de studerende fx lave projekter sammen. Her er undervisningen kollektiv og fokuseret på gruppedynamik. På kandidaten er undervisningen derimod tilrettelagt som et individuelt forløb, hvor det handler om kontekstforståelse, og hvor de studerende som udgangspunkt arbejder selvstændigt. På kandidaten er undervisningen altså løftet et niveau op, og de to entreprenørskabsforløb på hhv. BA og KA er temmelig forskellige, selvom de umiddelbart kan se ens ud. Det er vigtigt at forstå.”

Evaluerer via læringsportfolio

”I forhold til entreprenørskab har vi en ambition om, at de studerende skal arbejde med refleksion og præsentation både på bacheloren og kandidaten. De skal lave en portfolio i form af en hjemmeside, og idéen er, at de studerende skal bruge de her portfolier til at gå ud og få jobs bagefter. Samtidig tilbydes de et læringsrum i kraft af undervisningen, hvor de reflekterer sammen peer-to-peer. Helt konkret skal de studerende hvert semester aflevere en online læringsportfolio, der indeholder det arbejde eller de opgaver, der skal foregå i løbet af semesteret. Portfolien og opgaverne skal godkendes af underviseren, og afleveringen af portfolioen er en forudsætning for at bestå faget. De studerende undervises i, hvordan de skal gøre i forhold til refleksionsdelen, og hvordan de laver deres præsentation.

”Idéen er, at de studerende skal bruge deres portfolier til at gå ud og få jobs bagefter.”

Vi er stødt på en række praktiske forhindringer i forhold til det digitale. Først og fremmest fordi de fleste bruger WordPress til deres hjemmesider, og det betyder, at underviserne skal kende hjemmesidens URL for at kunne bedømme den. Det er et problem, for portfolioen eller hjemmesiden skal være knyttet til noget, der gør det muligt at udveksle oplysninger. Nu har vi fået et Learning Management System op at køre, Moodle, hvor undervisere lægger alt læringsmateriale op, og hvor de studerende kan aflevere deres opgaver. Man kan sammenligne det med Facebook. Alle studerende og undervisere

vil få en Moodle-profil, så de kan se hinandens kurser, opgaver, materialer, informationer m.m. Så kan dem, der går på holdet, lægge deres URL'er ind i det fælles grupperum. Alt det er dog meget nyt, så vi er ved at prøve det af. Men vi har manglet et velfungerende kommunikationssystem i forhold til læring, så jeg tror, det kommer til at betyde meget.”

Evaluering via samarbejdsprojekt

”Undervisningen i entreprenørskab skal øge de studerendes blik for samarbejde. Det gør vi meget ud af med samarbejdsprojektet på 3. semester. Her vurderes de studerende på baggrund af en kollaborativ skriftlig aflevering med fokus på projektstyring. Som regel går tre eller flere studerende sammen om et konkret projekt. Nogle gange laver gruppen projektet i samarbejde med en partner, som har et estimeret budget og en reel problemstilling, de studerende skal komme med løsningsforslag til. Det kan være VitaPark i Odder eller Den Obelske Familiefond, som måske har et budget til en given opgave eller prioritet, og så får de studerende en andel af de penge til at lave projektet for. I de tilfælde bliver de studerende jo virkelige projektmagere, der arbejder med virkelige projekter. Der har fx været nogle, der har fået penge til et kulturhus-projekt i Odder og nogle, der fik penge til et projekt om skolekoncerter i Nordjylland. Vi prøver at lave så meget som muligt med verden uden for konservatoriet og med virkelige penge. Men der er ikke nødvendigvis tale om formaliserede partnerskaber. Det kan være, de eksterne partnere kontakter os, og så videreformidler vi kontakten til de studerende, eller det kan være underviserne, der har en kontakt. I projektet med VitaPark var det en lærer, der kendte dem og tog et møde.”

Evaluering via selvstændigt eksamensprojekt

”Det selvstændige projekt er eksamensprojektet for entreprenørskab. Nogle gange er projektet afgrænset til entreprenørskabsfaget, men ofte peger det videre ind i kandidatprojektet. Det kan være et projekt om at lave et superfedt band, men det kan også være et projekt om musikundervisning i Ghana, hvor opgavens fokus så er på, hvordan man leder et interkulturelt projekt.

”Det entreprenørielle mindset skal herske, ligegyldigt hvilket fag vi er i.”

Det er altså ikke løsrevet fra deres kunstneriske virke. Vores holdning er, at det entreprenørielle mindset skal herske, ligegyldigt hvilket fag vi er i. På den måde er det endegyldige mål et eller andet sted at nedlægge faget entreprenørskab og få hele konservatoriet til at indse, at vi skal have et entreprenørielt mindset – både studerende og undervisere. Vi har fx bedt alle lærere overveje, hvordan deres fag kan bidrage til et sådan mindset.”

Øvrige aktiviteter er populære

”Entreprenørskabsfagene er blevet gjort til karakterfag, så de får mere vægt, og vi på den måde kan sikre os, at de studerende ikke fiser den af. Men rigtig, rigtig mange af vores studerende deltager også i ekstra-curriculære aktiviteter og kurser hos os eller hos Promus (’Produktionscenteret for Rytmask Musik i Århus’, red). Det kan være bootcamps for studerende som en del af ActinArt-netværket i samarbejde med Nordisk Ministerråd, Career Campus med tidligere studerende, eller det kan være i det nye alumnetværk, vi er ved at bygge op på konservatoriet.

Under Promus-hatten laver vi også et Publishing Academy i samarbejde med Dansk Forlæggerforning, der er et obligatorisk kursus for vores sangskriveruddannelse. Vi vil bidrage til øget undervisningskvalitet, men uden at skabe unødigt ressourcspild. Så vi forsøger at koble en masse ting med blandt andre Promus for at få mere ud af at samle vores indsatser.”

”Det er vigtigt, at entreprenørskab bliver anerkendt som et fagfelt”

Den daværende Statens Scenekunstscole udviklede i 2014 en guide i kunstnerisk entreprenørskab. Målet var, at guiden skulle bruges i tilrettelæggelsen af fag på tværs af skolen, herunder også i bedømmelsen af de studerendes entreprenørielle kompetencer. Men der er et stykke vej igen, mener uddannelsesleder på uddannelsen i scene-kunstnerisk produktion Mette Sandager.

Af Line Zachariasen og Pernille Skov

I august 2014 udgav den daværende Statens Scenekunstscole en digital guide i kunstnerisk entreprenørskab. Formålet med guiden var at integrere entreprenørskab på tværs af skolens uddannelser samt motivere studerende, undervisere og ledelse til et mere entreprenørielt mindset.

I guiden findes konkrete værktøjer og forslag til, hvordan man kan arbejde strategisk med udvikling af entreprenørskabskompetencer samt forslag til emner og metoder, der kan integreres i den eksisterende undervisning. Guiden var således tænkt som et hjælpemiddel og konkret værktøj til udviklingen af entreprenørskabsundervisning såvel som den fag-faglige undervisning.

D.1. januar 2015 blev Den Danske Scenekunstscole etableret ved en sammenlægning af Statens Scenekunstscole, Odsherred Teaterscole, Det Danske Musicalakademi, dramatikeruddannelsen og skuespilleruddannelsen ved Aarhus Teater samt skuespillerskolen i Odense.

Guiden kan læses på skolens hjemmeside samt på Entrenord.dk

Hvordan blev guiden introduceret på skolen?

”Vi introducerede guiden ad tre omgange. I første omgang via et fællesmøde for undervisere, ansatte og studerende. Det var en meget overordnet introduktion: Hvordan så guiden ud, hvor kunne du finde den og den type mere praktiske spørgsmål. Herefter blev der lavet et møde for de studerende, hvor Rikke Lund Heinsen, der havde udviklet guiden, gik mere i dybden med, hvordan man kunne bruge den. Rikke afholdt også to workshops á to timer for de faste undervisere på skolen. Her var det primære fokus på guidens indhold, og hvordan den kunne finde anvendelse i praksis. Den overordnede målsætning var, at guiden skulle bruges aktivt og integreres på tværs af fag og uddannelser.”

Og hvordan går det nu?

”Nu er det to år siden, og jeg oplever ikke rigtigt, at vi endnu har opfyldt de ambitioner, der oprindeligt var for guiden. Altså, vi bruger guiden, når vi tilrettelægger undervisningen i entreprenørskab. Her sidder vi konkret med den og får ideer til, hvad vi skal have fokus på, fx i forhold til øvelser eller litteratur. Også de studerende introduceres til den i forbindelse med deres entreprenørskabsundervisning, og de bruger den også på eget initiativ uden for undervisningsrummet – fx i forbindelse med selvstændige projekter. Her er guiden en kæmpe guldgrube. Men jeg oplever ikke i tilstrækkelig grad,

at den bliver brugt på andre fagelementer, som det oprindeligt var tanken. Vi har simpelthen ikke formået at skabe betingelserne for integrationen på tværs endnu.”

Bruges guiden i bedømmelsen og evalueringen af entreprenørskab?

”Nej egentlig ikke. Indtil videre har vi forholdt os mindre til læringsmål og bedømmelse. Som det er lige nu, bliver de studerende bedømt på de specifikke entreprenørskabsaktiviteter, de har haft, men det foregår på samme måde som i andre fag – med en feedback fra underviseren til den studerende og den pågældende linjevejleder, der er ansvarlig for den studerendes samlede udvikling. Ved den halvårslige evalueringssamtale foretages en helhedsbedømmelse af den studerende. Fordelen ved det er, at den studerende selv skal kunne se egne udviklingspotentialer samt vurdere, hvad han eller hun skal arbejde med i det kommende semester. Ulempen er, at det er svært at sikre en summativ bedømmelse. For der vil altid være en risiko for, at det primært bliver en udviklingssamtale og at bedømmelsesaspektet bliver knapt så stringent. Men når det gælder det entreprenørielle, ligger der jo i guiden nogle helt overordnede bedømmelseskriterier, et slags metabedømmelseslag, der sagtens kan knyttes an til mange andre fag end lige entreprenørskab og til den studerendes samlede udvikling. At bringe disse kriterier i spil i forhold til den samlede bedømmelse vil være et oplagt indsatsområde i den kommende tid.

”I guiden ligger der jo faktisk nogle helt overordnede bedømmelseskriterier, et slags metabedømmelseslag, der sagtens kan knyttes til mange andre fag.”

Hvad er udfordringerne i forhold til at bruge guiden til bedømmelse og evaluering?

”Først og fremmest er udfordringen, at guiden blev udviklet, mens afdelingen i København stadig var en selvstændig skole, og at den endnu ikke er blevet forhandlet med den organisation, vi har nu. Vi har ikke samlet besluttet, at netop denne guide er udgangspunktet for vores fælles arbejde med entreprenørskabsfeltet på hele Den Danske Scenekunsts skole. Vi kommer til at tage fat på dette arbejde i den kommende tid, og jeg er sikker på, at guiden kan blive et væsentligt bidrag til disse drøftelser. Samtidig kan det jo sagtens være, at der er andre bidrag i spil på de andre afdelinger, som kan supplere vores samlede helhedsforståelse af feltet.

Derudover oplever jeg, at guiden kan opleves en smule fremmedgørende for en del af underviserne. Tag fx læringsmålet om at øge de studerendes evne til at være foretagsomme. Der er mange undervisere, der oplever, at de allerede bidrager til dette mål – uden nødvendigvis at forholde sig til guiden. Derfor tror jeg at, der er brug for en kontinuerlig samtale mellem underviserne om, hvad entreprenørskab er, og hvor vi ser det udfoldet, så vi kan koble os kollegialt til hinanden. Ellers risikerer det at blive meget privat, hvad den enkelte underviser mener er entreprenørielt, og vi får ikke delt vores erfaringer og udviklet fælles viden.

Endelig er der en udfordring, der handler om tid; den tid, der er til rådighed på en treårig uddannelse og den prioritering, der nødvendigvis må laves, når der skal gøres plads til noget, der ikke tidligere

har været en del af uddannelsen. Det er sårbart, for alle vil jo gerne have nok tid til det, netop de brænder for, og der kan entreprenørskabsundervisningen virke som noget, der fortrænger noget andet. Derfor er det endnu vigtigere, at vi arbejder med at forstå det entreprenørielle mindset som noget, der ikke kun kobler sig til konkret undervisning i entreprenørskab, men også til andre undervisningsforløb og til en generel "toning" af undervisningsaktiviteterne.

"Alle vil jo gerne have nok tid til det, netop de brænder for, og der kan entreprenørskabsundervisningen virke som noget, der fortrænger noget andet."

Hvordan kan vi imødekomme de udfordringer?

"Jeg tror, det er vigtigt, at entreprenørskab bliver anerkendt som et fagfelt med lige så stor tyngde som andre fagfelter. Et felt, man kan vide noget om, og som nogen ved mere om end andre, fordi de har beskæftiget sig særligt med det. Indtil nu har det efter min opfattelse været lidt for relativt – og det sætter feltet i en lidt for sårbar og svag position.

Når vi som skole siger, at det betyder noget, og at det er et indsatsområde, skal det samtidig understøttes stærkere end hidtil. Derfor opretter vi på DDSKS i 2017 en ny, fast stilling inden for entreprenørskab, og det i sig selv er jo en markant prioritering af entreprenørskab som fagfelt. Stillingsbeskrivelsen handler blandt andet om at udvikle rammerne for entreprenørskab på Den Danske Scenekunstscole på tværs af afdelinger og om at udvikle entreprenørskabsfaget, der jo er blevet indskrevet i studieordningerne med 5 ECTS på alle uddannelser på samtlige afdelinger. Det er et kæmpestort skridt, og det er godt! Men når det er sagt, er det samtidig skrøbeligt for én person at bære entreprenørskabsfaklen alene – det kan godt blive et ensomt ridt. Inspireret af Det Jyske Musik-konservatorium arbejder vi derfor med samtidig at forpligte en gruppe undervisere til at arbejde sammen om at udfolde entreprenørskabsindsatsen på tværs af afdelingerne. En slags ambassadørkorps, der sammen med den faste underviser sikrer, at vi sammen bliver klogere og skaber ejerskab til feltet over hele linjen. Det er meget vigtigt, at integrere entreprenørskab herfra og legitimere det henover faggrænser. Så lige nu tror jeg på, at det er vejen frem: At vi har en ansat på feltet, som er ekspert – ligesom vi har eksperter på alle andre felter – og at vi arbejder målrettet på at få delt den viden, der opbygges, og insisterer på, at den er væsentlig."

"Jeg tror, det er vigtigt, at entreprenørskab bliver anerkendt som et fagfelt med lige så stor tyngde som andre fagfelter."

Læringsmål i entreprenørskabsguiden

(...) kunstnerisk entreprenørskabsundervisning skal give de studerende:

- mulighed for at udvikle deres kompetencer til at identificere, kvalificere og reflektere over idéer og handle på dem.
- mulighed for at udvikle deres kompetencer, så de kan forholde sig på mangfoldige måder til omverdenen og til værdibegrebet.
- mulighed for at udvikle deres tro og handlingstillid til egne muligheder og evner til at være foretagsom (self-efficacy).

Portfoliomethoden som formativ evalueringspraksis

På Syddansk Musikkonservatorium er portfoliomethoden indført som læringsramme og evalueringsredskab i faget Entreprenørskab. Denne artikel giver et indblik i udviklingen, afprøvningen og implementeringen af metoden.

Artiklen baserer sig på afrapporteringen af projektet 'Udvikling af evaluerings- og vurderingsformer med henblik på udprøvning og fremme af entreprenørielle kompetencer på SDMK' samt et interview med projektleder Cecilia Krill.

Af Line Zachariasen og Cecilia Krill

I 2015 iværksatte Syddansk Musikkonservatorium (SDMK) med støtte fra Fonden for Entreprenørskab et pilotprojekt, der havde til hensigt at udvikle og afprøve nye måder at evaluere de studerendes entreprenørielle kompetencer med henblik på både at *styrke* og *vurdere* læring.

Forhåbningen var, at projektet og dets effekter dels skulle bidrage til større kvalitet i entreprenørielle læreprocesser og undervisning, dels kvalificere vurderingskriterier og udprøvning af entreprenørielle kompetencer ved eksamen. De nye praksisser skulle tage højde for både en summativ og en formativ evalueringspraksis.

I løbet af projektet blev der udviklet og afprøvet fire formative evalueringspraksisser: *feedback i form af coaching, feedback de studerende i mellem, skrivning som refleksionsværktøj*¹ samt *portfoliomethoden*.

Generelt var undervisere og studerendes tilbagemeldinger på projektets formative evalueringsformer positive, og portfoliomethoden er fra studieåret 2016/2017 implementeret som en fast del af eksamen i faget Entreprenørskab, således at eksamen både tænkes som et formativt læringsrum og som en summativ vurdering af opfyldte læringsmål. I denne artikel uddybes udviklingen, afprøvningen og implementeringen af portfoliomethoden på SDMK.

"Vi ønskede at afprøve en løbende evalueringspraksis, der med et formativt afsæt kunne blive en drivkraft i entreprenøriel læring: evaluering for entreprenørskab. På den anden side ønskede vi at afprøve en eksamensform, der med et summativt afsæt kunne evaluere entreprenørielle kompetencer og læringsudbytte: evaluering af entreprenørskab."

– citat fra afrapportering

---

¹ Bl.a. via processkrivning, der bygger på ideen om, at tænkning og forståelse opstår gennem skrivning.

Hvad er portfoliomethoden?

Helt grundlæggende arbejder portfoliomethoden med to typer portfolioer:

- Præsentationsportfolioer, med fokus på fremvisning af produkt eller færdigt resultat.
- Arbejdsportfolioer, der har fokus på proces, refleksion og læring.

Man kan sige, at en digital præsentationsportfolio på mange måder kan ligne en almindelig hjemmeside. At lære at lave en hjemmeside kan også være lærerigt, og det er et vigtigt element i entreprenørskab. Men portfolio bliver først en egentlig metode, når der arbejdes aktivt med læring og refleksion som en del af processen.

De to typer portfolioer skal ikke forstås som to adskilte størrelser, men derimod som to størrelser, der forudsætter hinanden. For eksempel vil de fleste arbejdsportfolioer munde ud i en form for præsentation – det kan være en fremvisning for andre studerende eller for en censor i en eksamenssituation. Arbejdsportfolioen – eller dele heraf – vil her blive præsenteret i en redigeret form, efter en grundig og reflekteret udvælgelsesproces. Det er i udgangspunktet materialet fra arbejdsportfolioen, der ligger til grund for det, der skal præsenteres. Det er svært at forestille sig en god eksamensportfolio, der ikke i større eller mindre grad trækker på faglig dokumentation, refleksion og læring, som der arbejdes med i arbejdsportfolioen.

De to portfolioer hænger altså uløseligt sammen. Det, der adskiller arbejdsportfolioen fra præsentationsportfolioen er, hvem den henvender sig til. Præsentationsportfolioen har det eksterne, vurderende blik for øje og henvender sig til en bestemt modtager, mens arbejdsportfolioen er lukket og privat. Den studerende – eller gruppen – laver portfolioen for sig selv og om sig selv, og de kan dvæle i processen. Det væsentlige er, at den studerende er bevidst om, hvornår han eller hun arbejder i det private, lukkede portfolio-rum, og hvornår han eller hun arbejder med den åbne og modtagerorienterede portfolio, da kriterierne for form og arbejds metode er forskellige.

I arbejdsportfolioen arbejder man i en undersøgende og åben proces med indsamling, arkivering, bearbejdelse og refleksion. I præsentationsportfolioen arbejder man i en mere fast proces med sortering, udvælgelse og præsentation. I denne sammenhæng er portfolio et læringsredskab og en metode, snarere end egentligt undervisningsmateriale. Udbyttet af metoden beror på, hvordan den bringes i spil, hvilket i høj grad vil være op til den enkelte underviser og studerende. Én måde kan være at indsamle beskrivelser og andre former for dokumentation, en anden kan være at bearbejde og undersøge det indsamlede, mens en tredje er at udvælge til selve præsentationsportfolioen. Den studerende får således gennem de forskellige handlinger kommunikeret og fremvist og opnår på samme tid et større indblik i eget arbejde, faglig læring og dannelse.

Portfolien som lærings- og præsentationsredskab

Entreprenørskabsundervisningen på SDMK skal bidrage til udviklingen af en entreprenøriel tankegang og øget handle-kompetence hos de studerende. Det betyder, at de studerende skal tilegne sig generel viden om musikbranchen, rettigheder m.m. samtidig med, at de skal trænes i at se nye muligheder for anvendelsen af deres kunstneriske faglighed og handle på disse muligheder. Portfoliomethoden kan til dette formål være et virkningsfuldt didaktisk greb, der skærper refleksion og handlingstillid.

En helt overordnet pointe er, at portfolio-metoden både er et lærings- og præsentationsredskab. De studerende skal præsentere deres kompetencer og evner klart, overskueligt og appellerende i en præsentationsportfolio, der henvender sig til en udenforstående part (fx en kommende arbejdsgiver, branchen m.m.). For at kunne det skal de studerende have reflekteret over egne evner, kompetencer og karrieremål forinden. Det gøres gennem læringsportfolien, som i højere grad er henvendt den studerende selv og dennes underviser. Gennem portfoliomethoden får underviseren mulighed for på den ene side at få indblik i den studerendes fremadrettede læringsproces (formativ evaluering) samt på den anden side at vurdere den studerendes tilegnelse af viden og færdigheder i det specifikke forløb i eksamenssammenhæng (summativ evaluering).

”Portfoliomethoden er et lærings- og evalueringsredskab, der samler, fastholder og præsenterer de studerendes kunstneriske projekter i proces og produkt.”

– citat fra afrapportering

Portfoliomethoden i pilotprojektet

Der findes ingen opskrift på, hvordan en god portfolio skal se ud, da den enkelte studerende har forskellige tilgange og præferencer. Det er dog centralt, at der skal være mulighed for at sætte et individuelt præg og tage ejerskab over portfolio og proces.

Undervisning i portfolio koncentrerer sig om at gøre de studerende bevidste om metoden som læringsstrategi samt give konkrete refleksions- og præsentationsværktøjer. I pilotprojektet blev metoden afprøvet i to forskellige former: i faget entreprenørskab for kandidatstuderende samt i et frivilligt projekt på tværs af årgange og fag.

Portfoliomethoden i faget entreprenørskab

I kandidatfaget Entreprenørskab blev alle studerende introduceret til portfoliomethoden ved fagets begyndelse. Det betød i praksis, at de studerende blev opfordret til at arbejde med deres portfolier i forhold til deres entreprenørskabsprojekter og i refleksion over egen læring, fx gennem dokumentation af projektprocessen, refleksiv skrivning (processkrivning) og arbejde med logbøger eller videologs. De studerende fik yderligere projektvejledning og individuel sparring på deres portfolier og individuelle projekter på 4. semester. Sparringen var fokuseret på indhold, refleksion, præsentation, kunstnerisk udvikling eller noget helt femte alt efter den enkelte studerendes behov. Herudover fik de studerende mulighed for at deltage i en heldagsworkshop i WordPress, hvor de blev introduceret til at lave hjemmesider.

Portfoliometoden i et ekstracurriculært forløb

I 2015 udbød SDMK et ekstracurriculært forløb på tværs af studieretninger og årgange. Her blev 20 studerende, der selv havde meldt sig til forløbet, introduceret til portfoliometoden. De studerende skulle herefter gennem et par måneder benytte metoden til at undersøge egne karriereønsker og mål, og/eller arbejde på et entreprenørskabsrelateret kunstnerisk projekt.

I løbet af projektet modtog de studerende:

- 3 x 45 minutters individuel sparring/coaching med intern og ekstern coach.
- Coachingsessions i reflekterende team og peer-feedback (studerende til studerende).
- Kursus i processkrivning og kreative skriveteknikker med fokus på egen-evaluering og projektudvikling.
- Kursus i WordPress med henblik på at kunne overføre resultater og indhold fra læringsportfolio til præsentationsportfolio.

I forbindelse med coachingsessionerne blev de studerende undervist i forskellige coachingmetoder, fx spørgeteknikker, lyttepositioner og opmærksomhedspunkter. I de reflekterende teams blev de studerende inddelt i mindre grupper, og hver gruppe rettede fokus på et udvalgt element for herefter at stille opklarende spørgsmål til dette element.

Erfaringer fra pilotprojektet

Som en del af projektet blev portfoliometoden indskrevet i studieordningen som mulig afleverings- og eksamensform i faget Entreprenørskab på kandidatuddannelsen. De studerende fik valget mellem enten at aflevere en skriftlig projektpræsentation på 5-10 normalsider og/eller et link til et digitalt portfolio. Ved den afsluttende eksamen i entreprenørskab viste det sig imidlertid, at kun én ud af 20 studerende havde valgt en egentlig portfolioeksamen, mens de resterende studerende afleverede en traditionel skriftlig opgave. I et forsøg på at få metoden integreret bedre i faget, er portfolio fra 2016 blevet en fast del af den mundtlige eksamen i entreprenørskab, dog med mulighed for at supplere med en traditionel skriftlig aflevering.

”Vi har givetvis undervurderet betydningen af den traditionelle eksamensforms vanetænkning.”

– citat fra afrapportering

Fremadrettede anbefalinger

På baggrund af de studerendes og underviserens positive feedback er portfoliometoden blevet skrevet ind i studieordningerne for Entreprenørskab og KUV (Kunstnerisk Udviklingsvirksomhed på solistuddannelsen) fra studieåret 2016. Metoden er således blevet en obligatorisk del af eksamensgrundlaget i disse fag samt en fast del af SDMKs refleksionsværktøjer til undervisere, der arbejder med KUV-projekter. Derudover blev der nedsat en arbejdsgruppe med fokus på digital kommunikation og implementering af portfoliometode på tværs af linjer og fag. Her lød anbefalingen i de studerende og underviserens feedback, at SDMK bør arbejde videre med at implementere portfoliometode på tværs

af linjer og fag fra studieåret 2017/2018, bl.a. via afholdelse af workshops i portfoliom metode for undervisere. Grundet forestående besparelser og omfattende ændringer af studiestrukturen i de kommende år er planerne om en større udrulning af metoden indtil videre sat på hold.

Læs mere

I bogen Portfolio i praksis, der udkommer på Hans Reitzels Forlag i juni 2017, indgår blandt andet erfaringer med portfoliom metoden på Det Jyske Musikkonservatorium, Syddansk Musikkonservatorium og Kolding Designskole som casemateriale. Bogen er ikke en del af projektet på Syddansk Musikkonservatorium, men er skrevet uafhængigt af Cecilia Krill, koordinator for entreprenørskab og KUV på Syddansk Musikkonservatorium, og Margit Saltofte Nielsen, lektor på Aalborg Universitet.

Se også: www.portfoliom metode.dk

De to typer portfolio

En præsentationsportfolio

- Præsenterer færdige produkter, resultater og succeser
- Er åben og tilgængelig for andre
- Er modtagerorienteret, fx rettet mod en kommende arbejdsgiver
- Har form som et produkt, fx en mappe, en pdf, en hjemmeside
- Har fokus på udvælgelse og fremvisning
- Produktorienteret
- Er i uddannelsessammenhæng knyttet til evaluering og eksamen: Opfyldes læringsmålene?

En arbejdsportfolio

- Præsenterer arbejdsprocessen, refleksion og læring
- Er lukket for andre, dog med evt. begrænset adgang til vejleder eller medstuderende
- Er afsenderorienteret, privat og rettet mod én selv
- Rummer flere forskellige former, fx processkrivning, logbøger, videoer, lyd-dokumentation, billeder, links, inspirationer m.m.
- Har fokus på at samle, bearbejde og arkivere
- Procesorienteret
- I uddannelsessammenhæng knyttet til læring: Hvad har jeg lært? Hvad har jeg brug for at undersøge nærmere?

Mentorprogrammer som formativ evaluering

På Rytmisk Musikkonservatorium og Det Kgl. Danske Musikkonservatorium blev mentorprogrammer brugt som løbende formativ evaluering i et stort pilotprojekt, der skulle øge de studerendes entreprenørielle kompetencer.

Af Line Zachariasen og Pernille Skov

I 2014 igangsatte Rytmisk Musikkonservatorium og Det Kgl. Danske Musikkonservatorium et fælles pilotprojekt, hvis formål var at øge de studerendes kompetencer inden for iværksætter, mental styrke og entreprenørskab. Projektet forløb over to år, fra april 2014 til april 2016, og bestod af en række aktiviteter for studerende og undervisere på tværs af konservatorierne, herunder kurser, seminarer og en mentorordning, hvor de studerende blev tilknyttet en mentor fra musik- og kulturbranchen. De studerende mødtes med deres mentor tre gange, fordelt over henholdsvis tre semestre (RMC) og et semester (DKDM). Hvert møde tog udgangspunkt i den enkelte studerendes behov og havde fokus på den studerendes udvikling. Programmerne udgjorde således en løbende formativ evaluering af de studerendes entreprenørielle kompetencer.

»Mentorordningen var virkelig god, og den var helt afgørende for, at jeg fik brugt de kompetencer, jeg havde fået i de forskellige kurser. Gennem mentorordningen fik jeg målrettet disse kompetencer til mig selv.«

– studerende, Det Kgl. Danske Musikkonservatorium

Det entreprenørielle mentorskab versus det fag-faglige mentorskab

På mange kunstneriske uddannelser indgår undervisere og studerende allerede i en form for kunstnerisk mentorskab. Underviseren og den studerende har ofte en tæt kontakt, hvor de sammen kan drøfte områder, der relaterer sig til den studerendes kunstneriske udvikling, som fx hvilke teknikker der kan forbedres, hvor den studerendes styrker og svagheder ligger, eller andre faglige forhold.

Når det gælder stimulering af en entreprenøriel tankegang, kan det dog være en styrke at indgå et mentorforløb med en person, der ikke nødvendigvis har samme faglige kernekompetencer som underviseren eller den studerende selv. Ofte handler et mentorforløb med fokus på entreprenørskab om andre emner end lige netop de fag-faglige. Det kan fx være emner som netværk, branchekendskab, målsætning, projektrealisering, kommunikation, kompetenceafklaring og karriereplanlægning. I mentorprogrammet på de to musikkonservatorier kunne de studerende derfor vælge at blive tilknyttet mentorer fra et bredt udsnit af den danske musik- og kulturbranche, herunder bl.a. managers, projektledere, kommunikationsfaglige og selvstændige musikere.

»For mig har det at være mentee været betydningsfuldt og givet mig stor afklaring. Mine mentorsamtaler har alle drejet sig om lanceringen af mit soloprojekt ud fra et praktisk såvel som et strategisk plan. I den forbindelse har det været utroligt befriende at tale med min mentor. Hun satte ingen spørgsmålstejn ved mine ambitioner eller min musikalitet, men vi talte seriøst, nærværende og med gensidig respekt for hinanden om at konkretisere og muliggøre mine musikalske mål. Jeg har på tre møder bevæget mig fra en drøm til en reel plan. Hastigheden og klarheden skyldes uden tvivl min mentors indblanding. Jeg føler mig styrket, inspireret og klar!«

– studerende, Rytmask Musikkonservatorium

Mentorprogrammerne i pilotprojektet

På begge konservatorier blev mentorprogrammet tilrettelagt individuelt mellem den studerende og mentoren. Den studerende blev sat sammen med en mentor, som han eller hun havde valgt på baggrund af de kompetencer, mentoren havde angivet som primære kompetencer i en kontekst, der havde fokus på entreprenørskab. På den måde var der sikret overensstemmelse mellem mentors kompetencer samt det konkrete formål eller område, som den studerende ønskede sparring på. Mentorprogrammet tog sig forskelligt ud på hvert konservatorium.

På Rytmask musikkonservatorium var mentorprogrammet:

- Frivilligt for studerende på faget entreprenørskab (kandidatniveau)
- Tilrettelagt efter modulerne i entreprenørskab (fulgte semestrene)
- Fordelt over tre semestre, hvor den studerende kunne skifte mentor undervejs
- Tre møder á én time pr. semester
- Afsluttet med evaluering efter hvert semester
- Forsøgsvist også tilbudt studerende på tredje år af bacheloruddannelsen (tre timer pr. studerende pr. semester)

På Det Kgl. Danske Musikkonservatorium var mentorprogrammet:

- Obligatorisk for studerende, der tog faget entreprenørskab
- Tilrettelagt sideløbende med undervisningsmodulerne i entreprenørskab
- Tilpasset et semester, og den studerende havde samme mentor i hele forløbet
- Tre møder á én time pr. semester

Den overordnede respons på mentorforløbene har været positiv fra alle studerende, uanset om de deltog i det obligatoriske eller det frivillige forløb.

»Mine mentormøder har især handlet om mit virke som sanger, musiker og sangskriver under navnet Chorus Grant. Mentormøderne har været konkrete samtaler om bl.a. liveaktivitet i ind- og udland, forskellige potentielle agenturer, der kunne matche min profil, samt mit arbejde med mine kommende albums. Helt konkret har jeg fået indsigt i managerens rolle, og jeg er blevet bekendt med, hvordan musiklandskabet overordnet ser ud i dag. Min mentor har på alle måder levet op til min forventning, og hun har bidraget med interesse og indsigt både i branchemæssige forhold samt i udviklingen af mit kunstneriske udtryk.«

– studerende, Rytmisk Musikkonservatorium

Evaluering via mentorskab

Der findes flere typer mentorforløb med forskellige formål, og dermed også forskellige evaluerings- og bedømmelsesformer. Ét mentorforløb kan for eksempel have fokus på sparring om faglig udvikling og fremtidige karrierevalg, mens et andet kan tage udgangspunkt i rådgivning og støtte i forhold til at starte kunstnerisk virksomhed. Derfor er den løbende evaluering og bedømmelse af den studerendes udvikling tæt knyttet til formålet med mentorforløbet, der som udgangspunkt er defineret af den studerende selv.

På begge konservatorier var formålet med mentorprogrammerne at styrke de studerendes entreprenørielle kompetencer. Derfor var den overordnede evaluering og bedømmelse centreret om dette. Vurderingen af forløbet blev baseret på den enkelte mentors vidnesbyrd, og for at sikre et godt bedømmelsesgrundlag, blev der udarbejdet en vejledning til mentorerne. Vejledningerne inkluderede bl.a. eksempler på mentorrelationer (vejleder, rådgiver, coach og vismand), eksempler på mentorforløb, mulige samtaleemner, opgaver og områder til refleksion.

Udpluk fra vejledningen:

”Mentorprogrammet på RMC er startet med afsæt i at anvende den værdifulde erfaring, professionelle har opbygget efter flere år i musikbranchen eller tilstødende brancher. Som mentor i programmet har du derfor interesse for og lyst til at give din erfaring videre med henblik på at støtte den studerendes udvikling og vej mod hans eller hendes professionelle virke. (...)”

”Som mentor har du ofte truffet en række af de valg, den studerende skal tage efter endt uddannelse. Derfor kan den studerende finde inspiration og vejledning i dine valg – både i de gode og i de mindre gode. Historier fra dit liv og karriere kan inspirere, bygges videre på og udvikle idéer hos den nysgerrige og søgende studerende. Det betyder, at du som mentor bruger din egen erfaring til at skabe læring for andre. Dialogen mellem mentor og den studerende skal have fokus på den studerendes behov. Kernen i mentorskabet er nærvær, dialog og de muligheder, du hjælper den studerende med at opdage. (...)”

”Som mentor bør du iscenesætte et refleksions- og læringsrum, hvor der både er plads til kritiske spørgsmål og til opmuntring og støtte. Da der ofte kun er få møder mellem mentor og studerende, er det vigtigt, at mentor sørger for fremdrift i samtalen. Det er ikke altid let for den studerende at sætte ord på visioner og drømme, og det er derfor dit ansvar som mentor at hjælpe den studerende med at finde ind til kernen af en problemstilling eller et behov. Hvor meget du som mentor skal lede processen og dialogen, hvor meget der skal være et samspil mellem dig og den studerende, og hvor meget du overlader til den studerende selv, afhænger af den enkeltes behov og formåen. Det er med andre ord noget du må vurdere, når du har mødt din studerende. (...)”

”På RMCs mentorprogram skal den studerende, før første møde, sende mentoren et CV, en kort beskrivelse af sine karrieremål og hvad hun/han ønsker at få ud af møderne. Som mentor bør du inden første møde grundigt læse den studerendes materiale. Derudover bør du tage stilling til dine egne kompetencer, din motivation for at blive mentor, dine forventninger og hvad du selv ønsker at få ud af forløbet. (...)”

”Som mentor har du mulighed for at takke nej, hvis du ikke vurderer, at du er den rette mentor for den/de aktuelle studerende.”

I vejledningen blev der desuden opfordret til, at mentoren fik den studerende til at indlevere et skriftligt referat efter hver samtale, så mentoren havde mulighed for at opfange, hvis vejledningen blev opfattet uhensigtsmæssigt, eller hvis den studerende havde overset noget centralt. Til sidste mentor-møde skulle den studerende og mentoren evaluere over forløbet sammen.

»Jeg fik et stort udbytte af min mentor! Det var helt klart her, at undervisningen ramte lige, hvor jeg har brug for det. De fleste fag og kurser er overordnet undervisning, hvilket giver en fin indsigt i de forskellige områder, men ikke noget, man nødvendigvis går hjem og arbejder med i forhold til sin egen karriere. Langt fra. Med mentorordningen får man en sparringspartner, faktisk en personlig coach, og optimalt set kunne man faktisk have ham eller hende tilknyttet gennem hele sin kandidatuddannelse – afhængig af, hvor seriøs man er.«

– studerende, Det Kgl. Danske Musikkonservatorium

Hvad er en mentor?

En mentor er en erfaren person, der har lyst til at dele sin viden, vejlede og lære fra sig. Et mentorskab bygger på en åben dialog mellem mentor og mentee, hvor mentor har mulighed for at inspirere og støtte mentee i forhold til karriere- eller personlig udvikling. En mentor er altså ikke et forbillede eller en alvidende autoritet, men derimod en lyttende sparringspartner.

Hvad er en mentee?

En mentee er en person, der søger at udvikle sine evner og præstationer gennem personlig sparring med en mere erfaren person. Det kan være evner indenfor karriere, jobsøgning, kunstnerisk udvikling eller andet. For at få mest ud af mentorskabet bør menteen sørge for at være åben, god til at lytte, vise sig motiveret, have fokus på læring, kunne tage imod kritik og ikke mindst være forberedt. Både mentor og mentee skal tage mentorskabet alvorligt, men det er menteen, der har ansvaret for at få dét ud af forløbet, han eller hun ønsker. Derfor kan det være en god idé, at menteen gør sig tanker om, hvad der ønskes af forløbet og indgår en mentorkontrakt med målsætninger.

Læs mere:

Vejledning til mentorer:

<http://caki.dk/files/2714/1198/7484/FormaliaMentorerCasesLZ.pdf>

Vejledning til mentees: http://caki.dk/files/1414/1198/7033/Mentorprogram_omMentorprogrammetTkompetencer.pdf

Udkast til mentorkontrakt:

http://caki.dk/files/2914/1336/0987/mentorkontrakt_RMC_dansk_2014.pdf

Eksempler på mentorforløb:

http://caki.dk/files/3314/1198/7094/Mentor_Cases.pdf

Hvad er entreprenørskab på de kunstneriske uddannelser

Entreprenørskabsundervisningen på de kunstneriske uddannelser har en lang tradition med afsæt i den studerendes kunstneriske intention. Denne artikel handler om, at denne taksonomi måske med fordel kan suppleres og udfoldes om en dobbelt taksonomi, med adskilte fokus på henholdsvis den kunstneriske intention og et bæredygtigt arbejdsliv.

Af Pernille Skov

Det, vi først og fremmest kan se ekspliciteret i skolernes besvarelser i denne kortlægning, er, at bedømmelse, evaluering og udprøvning af entreprenørielle kompetencer i langt størstedelen af uddannelsernes entreprenørskabsaktiviteter har fokus på den studerendes kunstneriske intention og den kernefaglige forvaltning af denne. Der tegner sig altså en taksonomi for entreprenørskabsundervisningen, som har afsæt i den studerendes kunstneriske intention. Spørgsmålet er, om det kan være meningsfuldt at supplere denne (kerne-)taksonomi med en anden taksonomi, hvor fokus i højere grad placeres væk fra den studerende og ud på et arbejdsmarked.

Alle de kunstneriske uddannelser har tradition for et tæt og ofte integreret samarbejde med de omgivende brancher, ligesom skolerne i sig selv har en funktion som kulturinstitutioner for offentligheden. Tilsvarende har de kunstneriske uddannelser i undervisningen såvel som i de studerendes kunstneriske udviklingsarbejde (på flere af skolerne forkortet som KUA), fokus på praksis, og det at skabe, udøve og formidle til en omverden. Vi har i opsamlingen af entreprenørskabsaktiviteter valgt ikke at medtage fagbeskrivelser for KUA-fagene, men de bør ikke desto mindre fremhæves i sammenhæng med entreprenørskabsundervisningen.

I KUA-undervisning er det centralt, at den studerende opbygger kompetencer, der gør vedkommende i stand til selvstændigt at tage initiativ til og gennemføre kunstneriske projekter på et højt niveau. De studerende arbejder blandt andet med idégenerering, planlægning og kommunikation af projekter, og der er et fremtrædende element af entreprenante tilgange i KUA-undervisningen, i de didaktiske principper såvel som i den anvendte pædagogik. Til eksempel har Den Danske Scenekunstscole i studieordningen beskrevet læringsmålene for KUA-fagelementet med følgende:

Ved fagelementets afslutning kan den studerende:

- Beskrive et undersøgelsesfelt og på den baggrund formulere en projektbeskrivelse.
- Udarbejde en realistisk tidsplan og holde sig til den.
- Opsøge relevante samarbejdspartnere og indgå i faglige og/eller tværfaglige samarbejder med en professionel tilgang.
- Relatere de valgte udtryksformer og løsninger til eksisterende viden om kunstnerisk praksis, metoder og teori inden for det valgte projektområde.
- Demonstrere et højt niveau af kunstneriske færdigheder inden for det valgte projektområde.
- Dokumentere sine refleksioner over projektet i et blivende, offentligt tilgængeligt og ikke nødvendigvis skriftligt produkt og formidle det til fagfæller og ikke-specialister.

På Rytmisk Musikkonservatorium lyder læringsmålene for det tilsvarende fagelement på bacheloruddannelsen således:

Ved afslutningen af undervisningen i Kunstnerisk Udviklingsarbejde i 5. semester skal den studerende:

- Være i stand til som musiker at skabe, udøve og formidle musik og musikoplevelser, der er båret af et selvstændigt kunstnerisk udtryk.
- Besidde færdigheder inden for instrumental/vokal performance og øvrige faglige færdigheder, der udvikler og understøtter den studerendes kunstneriske såvel som undervisningsmæssige profil.
- Være i stand til at udvikle, planlægge, gennemføre og evaluere kunstneriske projekter som projektejer.
- Have viden om metode og praksis inden for kunstnerisk udviklingsarbejde.
- Kunne vurdere kunstneriske og formidlingsmæssige udfordringer, vælge kvalificerede, kreative udtryk samt træffe og begrunde kunstneriske valg.
- Kunne placere egen kunstnerisk praksis i national og international sammenhæng.
- Være i stand til at reflektere over kunstneriske processer og resultater.
- Kunne formidle egne refleksioner over kunstneriske processer og resultater til fagfæller og ikke-specialister.
- Kunne håndtere komplekse og udviklingsorienterede situationer i uddannelses - eller arbejdssammenhænge.
- Selvstændigt kunne indgå i faglige og tværfaglige samarbejder og netværk.
- Kunne identificere læringsbehov og selvstændigt kunne tilegne sig ny viden og færdigheder.

I skolernes beskrivelse af læringsmålene for det kunstneriske udviklingsarbejde bliver det tydeligt, at det netop er de fire entreprenørielle dimensioner, der er i spil: handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling. De studerende arbejder løbende med udvikling og realisering af projekter, og beskæftiger sig indgående med selvrefleksion og deres personlige ståsted og skaberkraft inden for et kunstnerisk fagfelt, og handlingsdimensionen, kreativiteten, omverdensforståelse og den personlige indstilling er grundelementer i kunstnerens uddannelse.

Da 'Strategi for uddannelse i entreprenørskab' blev pålagt alle uddannelser i 2009, havde de kunstneriske uddannelser altså ikke behov for at tilføje et (øget) element af praksis og projektarbejde i uddannelserne, hvor entreprenørielle kompetencer kunne opbygges gennem realisering af mere eller mindre virkelighedsnære projekter. På de kunstneriske uddannelser var denne praksis allerede en del af det arbejde, de studerende beskæftigede sig med hver dag, og de værdiskabende processer – forstået som aktiviteter, der skaber værdi i det omgivende samfund – er altid nærværende i de studerendes uddannelse.

I konteksten af entreprenørskabsundervisning defineres den personlige indstilling som '*den studerendes evne til at kunne arbejde vedkommende, til at kunne håndtere kompleksitet og usikkerhed, acceptere og lære af fejl, og overkomme ambivalens*'. På de kunstneriske uddannelser praktiseres

dette dagligt på alle niveauer i uddannelserne, når lærere og studerende i fællesskab arbejder med at opbygge den studerendes personlige indstilling som en integreret del af en individuel kunstnerisk praksis. Til eksempel er dette arbejde beskrevet i strategien for Billedkunstskolerne:

(Billedkunstskolerne er) Et sted som på godt og ondt indeholder alle tidens fremherskende værdier: Innovation, kreativitet, selvudvikling, selvstændighed, selvforvaltning, selvrefleksion og refleksion, uafhængighed, frihed, individualitet og konkurrence. Værdier, der er helt centrale dele af kunstuddannelsen, og samtidig fordrer kompetencer, der kræver sin mand og kvinde samt en evne til at stå alene og tro på sig selv.

Men er de studerende på de kunstneriske uddannelser så mere entreprenante, mere foretagsomme og har de en stærkere handlekraft end studerende fra ikke-kunstneriske fag? Svaret er både ja og nej.

Ja, på grund af de åbenlyse entreprenørielle kompetencer, der opbygges gennem uddannelser med et så omfattende fokus på praksis og den studerendes personlige handlekraft.

Nej, fordi disse færdigheder ikke nødvendigvis forankres som deciderede entreprenørielle kompetencer. Den studerende (eller læreren) er ofte ikke bevidst om, at der er tale om entreprenørielle kompetencer, lige som den studerende ikke bliver evalueret, bedømt og udprøvet på specifikt entreprenørielle læringsmål. En undtagelse er de studieordninger, der har integreret og defineret entreprenørielle moduler med læringsmål specifikke for entreprenørskab som en del af bedømmelsen af den studerende. I disse tilfælde intensiveres og kvalificeres opbygningen af entreprenørielle kompetencer, der styrker den enkelte studerendes mulighed for senere at skabe og udfolde et bæredygtigt arbejdsliv på et ståsted af en stærk, kunstnerisk intention.

Det helt overordnede spørgsmål er selvfølgelig, hvilke kompetencemål og didaktiske principper det overhoved giver mening at arbejde videre med, hvis de kunstneriske uddannelser ønsker at supplere og forfine entreprenørskabsundervisningen på skolerne.

Mål og formål med entreprenørskabsaktiviteterne

For at nuancere forståelsen og øge præciseringen af de entreprenørielle kompetencer, kan det være hensigtsmæssigt at betragte kompetencebegrebet i en pædagogisk afgrænsning, der ekspliciterer forskellen mellem kompetencer, kvalifikationer og egenskaber.

Uddannelsesforsker Knud Illeris beskriver kompetencer som et begreb, der henviser til, *”hvad man i praksis er i stand til at klare - det kommer ikke an på, hvad man har lært, men hvad man kan gøre med det, man har lært.”*¹ Kompetencer tager altså afsæt i, hvordan vi i praksis anvender kvalifikationer. Kompetencer er dermed situations- og handlingsbetingede størrelser, ligesom de formes af det personlighedsmæssige i form af individets egenskaber. At anvende Illeris’ forståelse i konteksten af entreprenørielle kompetencer på de kunstneriske uddannelser tillader, at kompetencebegrebet løftes fri af kvalifikationsbegrebet, samtidig med at det giver mulighed for at se på den enkelte kvalifikation

---

¹ Illeris, Knud: *Transformativ læring og identitet*, Samfundslitteratur, 2013 p.163.

(det, der er lært) i forskellige sammenhænge og dermed lade kompetencen udfolde sig i forskellige faglige tilknytninger. Vi får derved mulighed for ret præcist at bedømme, evaluere og udprøve i forhold til, hvilken type læring og kompetencer, der udspringer af en given entreprenøriel aktivitet. Det betyder, at vi kan bedømme den samme kompetence ud fra forskellige taksonomier.

Hvis vi fastholder den dobbelte taksonomi som rammesætning, peger det frem mod et mere præcist arbejde med didaktiske principper og læringsmål i entreprenørskabsundervisningen, idet det bliver muligt at sondre mellem entreprenørskabsaktiviteter, og dermed entreprenørielle kompetencer, indenfor to taksonomier, der kun delvist overlapper:

En taksonomi med afsæt i den studerendes kunstneriske intention.

En taksonomi, der understøtter et bæredygtigt arbejdsliv.

Med denne distinktion bliver det mere tydeligt, hvordan entreprenørskabsundervisningens overordnede formål, og dermed også de tilknyttede læringsmål, kan kvalificeres med afsæt i to forskellige rammesætninger.

De kunstneriske uddannelser opdyrker den studerendes entreprenørielle kompetencer ud fra vedkommendes kunstneriske intention. Selv om de ikke altid ekspliciteres som sådanne, er entreprenørielle kompetencer en integreret del af den kunstfaglighed, der udgør kernen i de kunstneriske uddannelser, og de udfoldes som en integreret del af den studerendes kunstneriske praksis. Som sådan er de en fast del af den pædagogiske praksis på uddannelserne. I forhold til opbygningen af den studerendes kernefaglighed kan man i forlængelse heraf sige, at der undervises *gennem* entreprenørskab.² Således er disse kompetencer også en del af det, den studerende løbende bliver bedømt på og evalueret i forhold til, og til slut udprøvet i, inden de forlader uddannelsen.

Det er også det, vi først og fremmest kan se ekspliciteret i skolernes besvarelser i nærværende kortlægning. Bedømmelse, evaluering og udprøvning af entreprenørielle kompetencer har i langt størstedelen af uddannelsernes entreprenørskabsaktiviteter fokus på den studerendes kunstneriske intention og den kernefaglige forvaltning af denne.

Et bæredygtigt arbejdsliv

Virkeligheden for størstedelen af dimittenderne fra de kunstneriske uddannelser er, at de træder ud i et arbejdsliv som selvbeskæftiget. Dette står i kontrast til de fleste andre uddannelser, hvor den studerende oftest forberedes til et arbejdsliv som lønmodtager. Om vi kalder det solokarriere, micro-virksomhed, freelancer, selvstændig eller noget andet, er sådan set underordnet. Pointen er, at den professionelle virkelighed er én, hvor de dagligt skal skabe deres eget arbejde, og dermed også være ene ansvarlig for at skabe en økonomi, som de kan leve af, professionelt såvel som privat. Hvad der for de fleste andre fag vil kunne italesættes som en merkantil iværksættertilgang er altså inden for de kunstneriske fag et grundvilkår for den enkeltes professionelle ståsted på et arbejdsmarked.

² Definitionen af de tre forskellige tilgange til entreprenørskabsundervisning - om, for eller gennem entreprenørskab - kommer fra en typologi udviklet af teoretikerne L. Pittaway og C. Edwards. Iflg. Pittaway og Edwards giver det at undervise gennem entreprenørskab den studerende mulighed for at afprøve selv at være iværksætter, fx gennem at udvikle og realisere et produkt. De studerende lærer derved gennem praktisk erfaring, hvad det vil sige at være iværksætter og hvilke kompetencer, der kræves for at realisere sine idéer. Se Pittaway L. og C. Edwards: Assessment: examining practice in entrepreneurship education, in *Education + Training*, vol. 54, iss. 8, 2012, p.782.

Det er her, den anden taksonomi, med fokus på, hvordan den studerende får erfaring med, hvorledes en bæredygtig praksis kan opbygges og organiseres, kommer i spil. Her er der tale om kompetencer og viden, der kan hjælpe den enkelte med at skabe fundamentet for et økonomisk bæredygtigt arbejdsliv, uafhængigt af overførselsindkomst eller arbejde inden for fagområder, hvor den kunstneriske faglighed ikke er i spil.

Der er altså et relativt tydeligt skel mellem entreprenørielle kompetencer, der knytter an til den kunstneriske kernefaglighed, og entreprenørielle kompetencer, der knytter an til det at skabe et bæredygtigt arbejdsliv.

Hvor der indenfor taksonomien, der vedrører den kunstneriske intention, undervises *gennem* entreprenørskab, undervises der indenfor taksonomien, der vedrører et bæredygtigt arbejdsliv, *for* entreprenørskab.³ Denne distinktion synes afgørende for at skabe et tilstrækkeligt kvalificeret vidensniveau og en kompleksitet, der gør, at den studerende opbygger de ønskede kompetencer indenfor den specifikke taksonomi. Distinktionen gør det samtidig muligt at formidle til de studerende præcist hvilke kompetencer, der knyttes an til de enkelte læringsmål, og det bliver muligt at bedømme de studerende på disse kompetencer i evaluering og udprøvning.

I forhold til entreprenørskabsaktiviteter og –undervisning, og bedømmelse, evaluering og udprøvning af disse, giver det derfor mening først at afklare, hvilket af de taksonomiske niveauer, vi har fokus på, samt hvorledes videndybde og kompleksitet i specifikke kompetencer ønskes udbredt indenfor den pågældende taksonomi. Selvfølgelig er der en række kompetencer, der bevæger sig mellem de to taksonomier. Til eksempel kan kompetencer inden for selvledelse og samarbejde, der tager afsæt i den kunstneriske kernefaglighed, forholdsvis ubesværet lade sig overføre til kompetencer, der kan kvalificere den enkeltes arbejde som selvbeskæftiget. Det samme gælder fx også en kompetence som kreativitet. Læringsmålene kan i disse tilfælde være både og.

Hvis man accepterer den dobbelte taksonomi, bliver bedømmelsen af den studerendes entreprenørielle kompetencer altså ikke blot mere tilgængelig og nuanceret, men også bedre kvalificeret. Det gør den, fordi vi når derhen, hvor vi ret præcist og på et veldefineret grundlag kan både uddanne i og bedømme på entreprenørielle kompetencer, der løber parallelt med den kunstneriske intention. Og det giver uddannelserne mulighed for at arbejde endnu mere fokuseret med at opbygge den studerendes grundlag for et langt, bæredygtigt arbejdsliv.

---

³ Ibid. Undervisning for entreprenørskab beskrives af Pittaway og Edwards som undervisning, der giver den studerende mulighed for et udvikle kernekompetencer indenfor entreprenørskab gennem fx løsning af konkrete opgaver og iværksætteraktiviteter i form af pitching, markedsundersøgelse, kundekontakt m.v.

”Selvom det er vigtigt at værne om den kunstneriske frihed, og at kunstneren er fri og arbejder med udgangspunkt i sin egen intention, så er der jo alligevel en omverden, alle skal forholde sig til i en eller anden grad. Hvis man vil stå ved siden af systemet, hvad lever man så af? At være postbud? (...) Som kunstner kompromitterer man næppe den kunstneriske frihed ved at vide noget om, hvordan man kan organisere sin praksis, så ens arbejdsliv hænger sammen, også økonomisk.”

- Sanne Kofod Olsen, rektor Billedkunstskolerne

Fotokreditteringer

Hvor ingen fotograf er angivet, tilhører billedet den pågældende skole.

- Forside** Billede fra projektet 'Tekstil som narrativ', af designstuderende Emilie Carlson og scenografistuderende Franciska Alberte Zahle, 2014
- Side 22** Billedkunstskolerne. Foto af Anu Ramdas
- Side 28** Den Danske Filmskole
- Side 32** Den Danske Scenekunstskele
- Side 39** Det Jyske Musikkonservatorium
- Side 44** Det Kgl. Danske Kunstakademi. Foto af Britt Lindemann
- Side 50** Rytmask Musikkonservatorium
- Side 57** Rytmask Musikkonservatorium
- Side 62** Syddansk Musikkonservatorium. Foto af Jesper Dyhre Nielsen
- Side 72** CAKI. Billede fra projektet 'Tekstil som narrativ', af designstuderende Emilie Carlson og scenografistuderende Franciska Alberte Zahle, 2014
- Side 78** Billedkunstskolerne. Foto af Anu Ramdas
- Side 92-93** Billedkunstskolerne. Foto af Anu Ramdas
- Side 99** Den Danske Scenekunstskele
- Side 104** Syddansk Musikkonservatorium. Foto af Jesper Dyhre Nielsen
- Side 110-111** Rytmask Musikkonservatorium
- Side 117** CAKI. Billede fra projektet 'Touching Mirrors', af billedkunststuderende Albin Werle og skuespilstuderende Asta August, 2014